www.munber.org

مەككىدە نازىل بولغان — سۈرە ھىجر — 99 ئايەت

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

الٓر ۚ تِلْكَ ءَايَٰتُ ٱلْكِتَٰبِ وَقُرْءَانٍ مُّبِينٍ ﴿١﴾ رُّبَمَا يَوَدُّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لَوْ كَانُوا۟ مُسْلِمِينَ ﴿٢﴾
ذَرْهُمْ يَأْكُلُوا۟ وَيَتَمَتَّعُوا۟ وَيُلْهِهِمُ ٱلْأَمَلُ ۖ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ ﴿٣﴾

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللہ نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن

ئەلىف، لام، را. بۇ، كىتابنىڭ ـ روشەن قۇرئاننىڭ ئايەتلىرىدۇر﴿1﴾. كاپىرلار (قىيامەتنىڭ دەھشىتىنى كۆرگەندە، دۇنيادىكى چېغىمىزدا) مۇسۇلمان بولغان بولساقچۇ، دەپ ئارمان قىلىدۇ﴿2﴾. (ئى مۇھەممەد!) ئۇلارنى (يەنى كۇففارلارنى مەيلىگە) قويۇۋەت، يەپ ـ ئىچىپ، ئويناپ ـ كۈلۈپ يۈرسۇن، ئۇلار بىھۇدە ئارزۇلار بىلەن بولىۋەرسۇن، ئۇلار ئۇزاققا قالماي (ئۆز قىلمىشلىرىنىڭ يامانلىقىنى) بىلىدۇ﴿3﴾.

كاپىرلارنىڭ قىيامەتتە كاشكى مۇسۇلمان بولساقچۇ، دەپ ئارمان قىلىدىغانلىقى توغرىسىدا

سۈرىلەرنىڭ بېشىدا كېلىدىغان، ئۈزۈپ ئوقۇلىدىغان ئېلىپبە ھەرپلەر ھەققىدە سۈرە بەقەرەدە تەپسىلىي توختىلىپ ئۆتكەن ئىدۇق.

﴿كاپىرلار (قىيامەتنىڭ دەھشىتىنى كۆرگەندە، دۇنيادىكى چېغىمىزدا) مۇسۇلمان بولغان بولساقچۇ، دەپ ئارمان قىلىدۇ﴾ بۇ ئايەت كاپىرلارنىڭ كۇپۇرلۇق ئۈستىدە ياشىغانلىقىغا پۇشايمان قىلىپ كاشكى دۇنيادىكى چېقىمىزدا مۇسۇلمان بولساقچۇ دەپ ئارمان قىلىدىغانلىقىدىن خەۋەر بېرىدۇ.

سۇفيا سەۋرى ئابدۇللاھ رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ بۇ ئايەت ھەققىدە مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: گۇناھكار مۇسۇلمانلارنىڭ گۇناھى تۈگەپ دوزاختىن چىقىۋاتقان ھالىتىنى كۆرگەن كاپىرلار يۇقىرىقىدەك ئارزۇدا بولىدۇ.

ئىبنى جەرىر، ئىبنى ئابباس ۋە ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمانىڭ بۇ ئايەتنى مۇنداق تەپسىر قىلغانلىقىنى رىۋايەت قىلىدۇ: اللہ تائالا گۇناھكار مۇسۇلمانلارنى مۇشرىكلار بىلەن دوزاخقا تاشلىغاندا، مۇشرىكلار ئۇ مۇسۇلمانلارغا: سىلەرنىڭ دۇنيادا قىلغان ئىبادەتلىرىڭلار پايدا بەرمىدىغۇ؟ دەيدۇ. شۇنىڭ بىلەن اللہ تائالا مۇشرىكلارغا غەزەپ قىلىپ، ئۇ مۇسۇلمانلارنى ئۆزىنىڭ كەرەملىكى بىلەن دوزاختىن چىقىرىدۇ. كاپىرلار ئەنە شۇچاغدا ”كاشكى مۇسۇلمان بولساقچۇ“ دەپ ئارزۇ قىلىپ كېتىدۇ.

﴿(ئى مۇھەممەد!) ئۇلارنى (يەنى كۇففارلارنى مەيلىگە) قويۇۋەت، يەپ ـ ئىچىپ، ئويناپ ـ كۈلۈپ يۈرسۇن﴾ بۇ ئايەت كاپىرلار ئۈچۈن قاتتىق ئاگاھلاندۇرۇشتۇر. اللہ تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ:

﴿(كۇففارلارغا) «(دۇنيانىڭ لەززەتلىرىدىن) ۋاقىتلىق يەڭلار ۋە بەھرىمەن بولۇڭلار، شۈبھىسىزكى، سىلەر گۇناھكارسىلەر» (دېيىلىدۇ)﴾[1].

﴿ئۇلار بىھۇدە ئارزۇلار بىلەن بولىۋەرسۇن، ئۇلار ئۇزاققا قالماي (ئۆز قىلمىشلىرىنىڭ يامانلىقىنى) بىلىدۇ﴾ يەنى ئۇلارنىڭ بىھۇدە ئارزۇلىرى تەۋبە قىلىشقا توسالغۇ بولىۋەرسۇن؟ ئۇلار ئۇزاققا قالماي ئۆز قىلمىشلىرىنىڭ يامان ئاقىۋىتىنى بىلىدۇ.

* * * * * * *

وَمَآ أَهۡلَكۡنَا مِن قَرۡيَةٍ إِلَّا وَلَهَا كِتَابٌ مَّعۡلُومٌ ﴿٤﴾ مَّا تَسۡبِقُ مِنۡ أُمَّةٍ أَجَلَهَا وَمَا يَسۡتَـٔۡخِرُونَ ﴿٥﴾

بىز قانداق بىر شەھەرنى ھالاك قىلمايلى، پەقەت ئۇنىڭ (ھالاك بولىدىغان) مۇئەييەن ۋاقتى بولىدۇ[4]. ھەرقانداق ئۇممەتنىڭ (ھالاك بولىدىغان) ۋاقتى ئىلگىرى سۈرۈلمەيدۇ، ھەم كېچىكتۈرۈلمەيدۇ[5].

ھالاك قىلىنىدىغان شەھەرلەرنىڭ ھەممىسىگە مۇئەييەن ۋاقتىنىڭ بولىدىغانلىقى توغرىسىدا

بۇ ئايەتلەردە، اللّٰه تائالا بىرەر شەھەرنى ھالاك قىلماقچى بولسا، ئۇ شەھەر ئاھالىسىنىڭ اللّٰه تائالانى ئىنكار قىلغانلىقى ۋە پەيغەمبەرلەرنى يالغانغا چىقارغانلىقى توغرىسىدىكى پاكىتنى دەلىل قىلىپ، ئۇلارنىڭ ھالاك بولىدىغان ۋاقتى كەلگەندە ھالاك قىلىدىغانلىقىنى، بىر ئۇممەتنىڭ ھالاك بولىدىغان ۋاقتى توشقاندا، ئۇلارنىڭ بۇ ۋاقىتتىن كېچىكتۈرۈلمەيدىغانلىقى ۋە ئىلگىرىمۇ سۈرۈلمەيدىغانلىقىدىن خەۋەر بېرىدۇ. بۇ مەككە ئەھلىگە بېرىلگەن ئاگاھلاندۇرۇش. شۇنداقلا ئۇلارنى ھالاك قىلىشقا ھەقلىق قىلىدىغان شېرىك كەلتۈرۈش، ھەققە بويى ئەگمەسلىك ۋە اللّٰه تائالانى ئىنكار قىلىش قاتارلىق ئەمەللىرىنى تاشلاپ توغرا يولغا مېڭىشقا يېتەكلەشتۇر.

* * * * * * *

وَقَالُواْ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِى نُزِّلَ عَلَيۡهِ ٱلذِّكۡرُ إِنَّكَ لَمَجۡنُونٌ ﴿٦﴾ لَّوۡ مَا تَأۡتِينَا بِٱلۡمَلَـٰٓئِكَةِ إِن كُنتَ مِنَ
ٱلصَّـٰدِقِينَ ﴿٧﴾ مَا نُنَزِّلُ ٱلۡمَلَـٰٓئِكَةَ إِلَّا بِٱلۡحَقِّ وَمَا كَانُوٓاْ إِذًا مُّنظَرِينَ ﴿٨﴾ إِنَّا نَحۡنُ نَزَّلۡنَا ٱلذِّكۡرَ وَإِنَّا لَهُۥ
لَحَـٰفِظُونَ ﴿٩﴾

ئۇلار ئېيتتى: «ئى قۇرئان نازىل قىلىنغان ئادەم! سەن ھەقىقەتەن مەجنۇنسەن[6]. ئەگەر سەن (مەن رەسۇلۇللا دېگەن سۆزۈڭدە) راستچىللاردىن بولساڭ، (پەيغەمبەرلىكىڭگە گۇۋاھلىق بېرىدىغان) پەرىشتىلەرنى ئالدىمىزغا ئېلىپ كەلسەڭچۇ»؟[7]. پەرىشتىلەرنى پەقەت ھەق ئاساسىدا (يەنى ئازاب نازىل قىلىشىمىز مۇقەررەر بولغان چاغدىلا) نازىل قىلىمىز، بۇ چاغدا ئۇلارغا مۆھلەت بېرىلمەيدۇ (يەنى ئۇلارنىڭ ئازابى كېچىكتۈرۈلمەيدۇ)[8]. قۇرئاننى ھەقىقەتەن بىز نازىل قىلدۇق ۋە چوقۇم ئۇنى قوغدايمىز[9].

---

[1] سۈرە مۇرسالات 46 - ئايەت.

www.munber.org

پەيغەمبەرگە ساراڭ دەپ تۆھمەت قىلغان ۋە پەرىشتىلەرنىڭ چۈشۈشىنى تەلەپ قىلغانلارغا بېرىلگەن رەددىيە توغرىسىدا

اللە تائالا بۇ ئايەتتە، ئۇلارنىڭ كاپىر بولغانلىقى، تەكەببۇرلۇق قىلغانلىقى ۋە ھەقكە بويى ئەگمىگەنلىكىنى ئۇلارنىڭ تۆۋەندىكى سۆزى ئارقىلىق خەۋەر بېرىدۇ: ﴿**ئەگەر سەن (مەن رەسۇلۇللا دېگەن سۆزۈڭدە) راستچىللاردىن بولساڭ، (پەيغەمبەرلىكىڭگە گۇۋاھلىق بېرىدىغان) پەرىشتىلەرنى ئالدىمىزغا ئېلىپ كەلسەڭچۇ»؟**﴾ يەنى سەن: ماڭا قۇرئان نازىل قىلىندى دەپ، بىزنى بىز ئەگىشىپ كېلىۋاتقان ئاتا - بوۋىلىرىمىزنىڭ يولىنى تاشلاپ ئۆزەڭگە ئەگىشىشكە چاقىرىۋاتامسەن؟! سەن ھەقىقەتەن مەجنۇن ئىكەنسەن. ئەگەر سەن راستچىل بولساڭ، ساڭا گۇۋاھلىق بېرىدىغان پەرىشتىلەرنى ئېلىپ كەلمەمسەن؟

اللە تائالا پىرئەۋننىڭمۇ بۇ ھەقتە مۇنداق دېگەنلىكىنى خەۋەر قىلىدۇ: ﴿**نېمە ئۈچۈن ئۇنىڭغا (ئاسماندىن) ئالتۇن بىلەيزۈكلەر تاشلانمىدى؟ ياكى نېمىشقا (ئۇنىڭ راستلىقىغا گۇۋاھلىق بېرىش ئۈچۈن) ئۇنىڭ بىلەن بىللە پەرىشتىلەر ھەمراھ بولۇپ كەلمىدى؟»**﴾[1] ۋە كاپىرلار اللە تائالا توغرۇلۇق مۇنداق دەيدۇ: ﴿**بىزگە مۇلاقات بولۇشنى ئۈمىد قىلمايدىغانلار(يەنى مۇشرىكلار): «نېمىشقا بىزگە پەرىشتىلەر چۈشۈرۈلمەيدۇ، ياكى (بىز نېمىشقا) پەرۋەردىگارىمىزنى كۆرمەيمىز» دېيىشتى. شۈبھىسىزكى، ئۇلار ئۆزلىرىنى چوڭ تۇتتى ۋە تولىمۇ ھەددىدىن ئاشتى. ئۇلار (يەنى مۇشرىكلار) (ئۆزلىرىنىڭ جېنىنى ئېلىش ئۈچۈن چۈشكەن) پەرىشتىلەرنى كۆرگەن كۈنى گۇناھكارلارغا خۇش خەۋەر بولمايدۇ، پەرىشتىلەر ئۇلارغا: «(سىلەرگە جەننەت) ھارامدۇر» دەيدۇ**﴾[2].

﴿**پەرىشتىلەرنى پەقەت ھەق ئاساسىدا (يەنى ئازاب نازىل قىلىشىمىز مۇقەررەر بولغان چاغدىلا) نازىل قىلىمىز، بۇ چاغدا ئۇلارغا مۆھلەت بېرىلمەيدۇ (يەنى ئۇلارنىڭ ئازابى كېچىكتۈرۈلمەيدۇ)**﴾ مۇجاھىد بۇ ئايەت توغرىسىدا مۇنداق دەيدۇ: پەرىشتىلەرنى پەقەت ئەلچىلىك ياكى ئازاب بىلەن چۈشۈرىمىز.

ئاخىرىدا اللە تائالا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا قۇرئاننى چۈشۈرگەنلىكىنى ۋە ئۆزىنىڭ قۇرئاننى ئۆزگەرتىلىش ۋە ئالماشتۇرۇلۇۋېلىشتىن ساقلايدىغانلىقىنى جاكارلىدى.

* * * * * * *

وَلَقَدۡ أَرۡسَلۡنَا مِن قَبۡلِكَ فِي شِيَعِ ٱلۡأَوَّلِينَ ﴿١٠﴾ وَمَا يَأۡتِيهِم مِّن رَّسُولٍ إِلَّا كَانُواْ بِهِۦ يَسۡتَهۡزِءُونَ
﴿١١﴾ كَذَٰلِكَ نَسۡلُكُهُۥ فِي قُلُوبِ ٱلۡمُجۡرِمِينَ ﴿١٢﴾ لَا يُؤۡمِنُونَ بِهِۦ وَقَدۡ خَلَتۡ سُنَّةُ ٱلۡأَوَّلِينَ ﴿١٣﴾

شۈبھىسىزكى، سېنىڭدىن ئىلگىرى بۇرۇنقى ھەرقايسى تائىپىلەرگە نۇرغۇن پەيغەمبەرلەرنى ئەۋەتتۇق﴿10﴾. ئۇلار ئۆزلىرىگە پەيغەمبەر كەلسىلا ئۇنى مەسخىرە قىلىشتى﴿11﴾. شۇنداق مەسخىرە قىلىشنى بىز گۇناھكارلارنىڭ دىللىرىغا سالىمىز﴿12﴾. ئۇلار قۇرئانغا ئىشەنمەيدۇ، بۇ بۇرۇندىن ئادەت بولۇپ قالغان (يەنى بۇرۇندىن تارتىپ پەيغەمبەرلىرىنى ئىنكار قىلغان قەۋملەرنى اللە نىڭ ھالاك قىلىشى ئادەت بولۇپ كېلىۋاتقان) ئىش﴿13﴾.

---

(1) سۈرە زۇخرۇف 53 - ئايەت.
(2) سۈرە فۇرقان 21 — 22 - ئايەتكىچە.

www.munber.org

ھەر بىر ئۈممەت مۇشرىكلىرىنىڭ ئۆزلىرىگە كەلگەن پەيغەمبەرلەرنى مەسخىرە قىلغانلىقى توغرىسىدا

الله تائالا بۇ ئايەتتە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ قۇرەيش كاپىرلىرىنىڭ ئۇنى يالغانغا چىقارغانلىقىغا كۆڭلى يېرىم بولماسلىقى ئۈچۈن، ئۇنىڭغا تەسەللى بېرىپ مۇنداق دەيدۇ: ھەقىقەتەن الله تائالا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن ئىلگىرى ئۆتكەن ئۈممەتلەرگە پەيغەمبەرلەرنى ئەۋەتتى. الله تائالا بىرەر ئۈممەتكە پەيغەمبەر ئەۋەتسىلا، ئۇلار ئۇ پەيغەمبەرنى يالغانغا چىقاردى ۋە مەسخىرە قىلدى. ئاندىن الله تائالا ھەققە بويى ئەگمىگەن ۋە توغرا يولغا ئەگىشىشتىن تەكەببۇرلۇق قىلغان، گۇناھكار كىشىلەرنىڭ دىللىرىغا پەيغەمبەرنى يالغانغا چىقىرىشنى سالىدىغانلىقىدىن خەۋەر بېرىدۇ.

ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ۋە ھەسەنبەسرى: ﴿**شۇنداق مەسخىرە قىلىشنى بىز گۇناھكارلارنىڭ دىللىرىغا سالىمىز**﴾ دېگەن ئايەت ھەققىدە مۇنداق دەيدۇ: يەنى بىز گۇناھكارلارنىڭ دىللىرىغا شېرىك كەلتۈرۈشنى سالىمىز.

﴿**بۇ بۇرۇندىن ئادەت بولۇپ قالغان (يەنى بۇرۇندىن تارتىپ پەيغەمبەرلىرىنى ئىنكار قىلغان قەۋملەرنى الله نىڭ ھالاك قىلىشى ئادەت بولۇپ كېلىۋاتقان) ئىش**﴾ يەنى الله تائالا پەيغەمبەرلەرنى يالغانچى دېگەن كىشىلەرنى پۈتۈنلەي ھالاك قىلىدىغانلىقىنى، پەيغەمبەر ۋە ئۇلارنىڭ ئەگەشكۈچىلىرىنى دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە قانداق قۇتقۇزىدىغانلىقىنى بىلگۈچىدۇر.

* * * * * * *

وَلَوۡ فَتَحۡنَا عَلَيۡهِم بَابٗا مِّنَ ٱلسَّمَآءِ فَظَلُّواْ فِيهِ يَعۡرُجُونَ ﴿١٤﴾ لَقَالُوٓاْ إِنَّمَا سُكِّرَتۡ أَبۡصَٰرُنَا بَلۡ نَحۡنُ قَوۡمٞ مَّسۡحُورُونَ ﴿١٥﴾

بىز ئۇلارغا ئاسماندىن بىر ئىشىك ئېچىپ بەرگەن، ئۇلار ئۇنىڭدىن ئاسمانغا ئۆرلەپ (ئالەمنى ئەرۋاھنى، پەرىشتىلەرنى كۆرگەن تەقدىردىمۇ﴿14﴾. ئۇلار چوقۇم: «كۆزلىرىمىز باغلىنىپ قالدى، بەلكى سېھىرلەنگەن قەۋم بولۇپ قالساق كېرەك» دېيىشىدۇ﴿15﴾.

ھەققە بويى ئەگمىگەن كاپىرلارنىڭ مەيلى قانداق بىر مۆجىزىنى كۆرگەن تەقدىردىمۇ يەنىلا ئىمان ئېيتمايدىغانلىقى توغرىسىدا

الله تائالا بۇ ئايەتتە، ئۇلارنىڭ كۇپرىدا ناھايىتى قاتتىق تۇرىدىغانلىقى، ھەققە بويى ئەگمەي تەكەببۇرلۇق قىلغانلىقىدىن ھەتتا الله تائالا ئۇلارغا ئاسماندىن ئىشىك ئېچىپ بەرگەن، ئۇلار بۇ ئارقىلىق ئاسمانغا ئۆرلىگەن تەقدىردىمۇ ھەرگىز ھەقنى تەستىقلىمايدىغانلىقىنى، بەلكى ئۇلار: ﴿**«كۆزلىرىمىز باغلىنىپ قالدى»**﴾ دەيدىغانلىقىنى خەۋەر قىلىدۇ.

مۇجاھىد، ئابدۇللاھ ئىبنى كەسىر ۋە زەھھاك بۇ ئايەتنىڭ مەنىسى ھەققىدە: ئۇلار بىزنىڭ كۆزلىرىمىز پەردىلىنىپ قالدى، دېيىشىدۇ دېدى. قەتادە ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: ئۇلار بىزنىڭ كۆزلىرىمىز كۆرۈش قۇۋۋىتىدىن كېتىپ قالدى، دېيىشىدۇ.

www.munber.org

ئەۋفي، ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: ئۇلار بىز كۆرۈشنىغۇ كۆردۇق، لېكىن بىز ھەقىقەتەن سېھىرلەندۇق، دەيدۇ. ئىبنى زەيد مۇنداق دېدى: ئۇلار بىزنىڭ ئەقلى ھوشىمىز جايىدا ئەمەس، بىھوش بولۇپ قالغان بولساق كېرەك، دەيدۇ.

* * * * * * *

وَلَقَدْ جَعَلْنَا فِي ٱلسَّمَآءِ بُرُوجًا وَزَيَّنَّٰهَا لِلنَّٰظِرِينَ ﴿١٦﴾ وَحَفِظْنَٰهَا مِن كُلِّ شَيْطَٰنٍ رَّجِيمٍ

﴿١٧﴾ إِلَّا مَنِ ٱسْتَرَقَ ٱلسَّمْعَ فَأَتْبَعَهُۥ شِهَابٌ مُّبِينٌ ﴿١٨﴾ وَٱلْأَرْضَ مَدَدْنَٰهَا وَأَلْقَيْنَا فِيهَا رَوَٰسِىَ وَأَنۢبَتْنَا

فِيهَا مِن كُلِّ شَىْءٍ مَّوْزُونٍ ﴿١٩﴾ وَجَعَلْنَا لَكُمْ فِيهَا مَعَٰيِشَ وَمَن لَّسْتُمْ لَهُۥ بِرَٰزِقِينَ ﴿٢٠﴾

بىز ئاسماندا بۇرۇجلارنى ياراتتۇق ۋە كۆزەتكۈچىلەر ئۈچۈن ئاسماننى (يۇلتۇزلار بىلەن) بېزىدۇق﴿16﴾. ھەر بىر قوغلاندى شەيتاندىن ئاسماننى قوغدىدۇق﴿17﴾. لېكىن (ئاسمان خەۋەرلىرىگە ئوغرىلىقچە قۇلاق سالماقچى بولغان شەيتاننى روشەن ئاقار يۇلتۇز قوغلاپ يېتىدۇ (يەنى ھالاك قىلىدۇ)﴿18﴾. يەر يۈزىنى يېيىپ كەڭ قىلدۇق، ئۇنىڭغا تاغلارنى ئورناتتۇق، يەر يۈزىدە ھەرخىل تەكشى ئۆلچەملىك ئۆسۈملۈكلەرنى ئۆستۈردۇق﴿19﴾. يەر يۈزىدە سىلەر ئۈچۈن ۋە سىلەر رىزقىنى بېرەلمەيدىغانلار (يەنى خادىملار ۋە ھايۋانلار) ئۈچۈن تۇرمۇش لازىمەتلىكلىرىنى ياراتتۇق (ئۇلارنىڭ يېمەك - ئىچمەكلىرىنى سىلەر ئەمەس، بىز يارىتىمىز)﴿20﴾.

الله تائالانىڭ ئاسمان - زېمىندىكى قۇدرىتى ۋە ئالامەتلىرى توغرىسىدا

الله تائالا بۇ ئايەتتە، ئاسماننى ئۆز ئېگىزلىكىدە تۇرغۇزغانلىقىنى، ئۇنى تۇرغۇن يۇلتۇزلار ۋە سەييارىلار بىلەن بېزىگەنلىكىنى، ئاسمانغا كۆزى تالغۇچە قاراپ، كۆرگەن نەرسىلىرى ئۈستىدە پىكىر يۈرگۈزگەن كىشى ئۈچۈن ئۇنىڭدا الله تائالانىڭ قۇدرىتىنى كۆرسىتىدىغان ئاجايىپ دەلىل - پاكىتلارنىڭ بارلىقىنى كۆرسىتىدۇ.

شۇڭا مۇجاھىد ۋە قەتادە: ئايەتتىكى «بۇرۇج» نىڭ مەنىسى ئاسماندىكى جەۋزا ۋە ئەسەد قاتارلىق مەشھۇر 12 يۇلتۇزنى كۆرسىتىدۇ، دېدى.

مېنىڭ (يەنى ئىبنى كەسىر) قارىشىمچە، بۇ، بۇيۇك ۋە يۈكسەك الله تائالانىڭ تۆۋەندىكى ئايىتىگە ئوخشاشتۇر: ﴿ئاسماندا بۇرۇجلەرنى، يېنىپ تۇرىدىغان چىراقنى (يەنى كۈننى) ۋە نۇرلۇق ئاينى ياراتقان الله نىڭ بەرىكىتى بۈيۈكتۇر﴾(1).

ئەتىيە ئىبنى ئەۋفي: ئايەتتىكى "بۇرۇج" نىڭ مەنىسى قوغدىغۇچى قەسىر دېگەنلىكتۇر، دېدى. يەنى ئۈستۈنكى ئالەمدىكى پەرىشتىلەرنىڭ قېشىغا چىقىپ ئاسماننىڭ خەۋىرىنى ئوغرىلىماقچى بولغان شەيتانلارنى كۆيدۈرىدىغان روشەن ئاقار يۇلتۇز ئاسمانغا "قوغدىغۇچى" قىلىندى. ئاسماننىڭ خەۋەرلىرىگە ئوغرىلىقچە قۇلاق سېلىش ئۈچۈن باش - باشتاقلىق قىلىپ ئالغا ئىلگىرىلىگەن شەيتانلارنى نۇرلۇق ئاقار يۇلتۇزلار كېلىپ، ئۇلارنى كۆيدۈرۈپ ھالاك قىلىدۇ. ئۇ شەيتاننىڭ ئاسمان خەۋەرلىرىنى كۆيدۈرگۈچى نۇرلۇق ئاقار يۇلتۇز كېلىپ كۆيدۈرۈشتىن بۇرۇن، ئۆزىدىن تۆۋەندىكى شەيتانغا يەتكۈزۈپ بېرەلەيدىغان

(1) سۈرە فۇرقان 61 - ئايەت.

www.munber.org

ئەھۋالى ناھايىتى ئاز بولىدۇ. ئەگەر ئاسمان خەۋەرلىرىنى ئۆزىدىن تۆۋەندە تۇرغان شەيتانغا يەتكۈزۈپ بېرەلىسە، ئۇ خەۋەرنى يەنە بىرى ئېلىپ ئۆزىنىڭ خوجايىنىغا يەتكۈزۈپ بېرىدۇ.

بۇ ھەقتە سەھىھ ھەدىس باردۇر. ئىمام بۇخارى بۇ ئايەتنىڭ تەپسىرى توغرىسىدا ئەبۇھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: «اللە تائالا ئاسماندا بىرەر ئىشقا ھۆكۈم قىلغاندا پەرىشتىلەر اللە تائالانىڭ بۇيرۇقىغا بويسۇنۇپ قاناتلىرىنى بىر - بىرىگە ئۇرىدۇ. بۇنىڭدىن چىققان ئاۋاز خۇددى سىلىق تاش ئۈستىگە ئۇرۇلغان زەنجىر ھالقىنىڭ ئاۋازىغا ئوخشايدۇ».

ئىمام بۇخارىنىڭ يەنە بىر رىۋايىتىدە مۇنداق بايان قىلىنىدۇ: «اللە تائالانىڭ ئەمرى پەرىشتىلەرگە تارقىتىلىدۇ. ئۇلارنىڭ دىللىرىدىكى قورقۇنچ كۆتۈرۈلگەندە ئۇلارنىڭ بەزىسى - بەزىسىگە: پەرۋەردىگارىڭلار نېمە دېدى؟ دېيىشىدۇ. ئۇلار: پەرۋەردىگارىمىز ھەقنى دېدى، پەرۋەردىگارىمىز بۈيۈك ۋە يۈكسەكتۇر، دەيدۇ. ئاندىن اللە تائالانىڭ ئەمرىگە قۇلاق سالغۇچى شەيتانلار - ھەدىس رىۋايەت قىلغۇچىلارنىڭ بىرى بولغان سۇفيان سۆزلەپ بۇ يەرگە كەلگەندە ئوڭ قولىنىڭ بارماقلىرىنى ئېچىپ، ئۇ بارماقلىرىنىڭ بەزىسىنى - بەزىسىنىڭ ئۈستىگە قويۇپ، ئۆز قوللىرى بىلەن تەسۋىرلەپ كۆرسىتىپ (شەيتانلارنىڭ ھالىنى ئىپادىلەپ، ئۇ شەيتانلار مانا مۇشۇنداق بىرسىنىڭ ئۈستىگە بىرسى چىقىدۇ دەپ سۈپەتلىدى) - قۇلاق سالغۇچى شەيتان ئۇ سۆزنى ئاڭلىغان ھامان ئۆزىنىڭ ھەمراھىغا يەتكۈزۈپ بېرىشتىن بۇرۇن كۆيدۈرگۈچى نۇرلۇق ئاقار يۇلتۇز ئۇلگۈرۈپ يېتىپ كېلىپ قالسا، ئۇ شەيتان كۆيدۈرۈۋېتىلىدۇ. بەزىدە قۇلاق سالغۇچى شەيتان ئاڭلىغان سۆزنى ئۆزىنىڭ ئاستىدا تۇرغان شەيتانغا يەتكۈزۈپ بەرگۈچە كۆيدۈرگۈچى نۇرلۇق ئاقار يۇلتۇز يېتىشىپ كېلەلمەي قالسا، ئۇ شەيتان ئوغرىلىقچە ئاڭلىۋالغان سۆزنى ئاستى تەرەپتىكى شەيتانلارغا يەتكۈزۈپ بېرىدۇ. ھەتتا ئۇ سۆز زېمىنغىچە شۇنداق يەتكۈزۈلىدۇ.

ئوغرىلىقچە ئاڭلانغان ئۇ سۆز زېمىنغا يېتىپ سېھىرگەر ياكى كاھىنغا يەتكۈزۈپ بېرىلىدۇ. ئاندىن ئۇ سېھىرگەر ياكى كاھىن ئۇ سۆزگە يۈز يالغاننى قېتىپ بايان قىلىدۇ. شۇنىڭ بىلەن كاھىننىڭ بىرەر سۆزى توغرا چىقىپ قالىدۇ - دە، كىشىلەر: بىزگە كاھىن پالانى كۈندە مۇنداق ئىش بولىدۇ، دەپ خەۋەر بەرگەن ئىدى. ئۇنىڭ خەۋىرى راست چىقىپ قالدى ئەمەسمۇ، دەيدۇ. لېكىن ئۇلار ئۇنىڭ ئاسماندىن ئاڭلانغان سۆز ئىكەنلىكىنى بىلمەيدۇ».

ئاندىن اللە تائالا زېمىننى يېيىپ كەڭ قىلغانلىقىنى، ئۇنىڭدا مۇستەھكەم تاغلارنى، جىلغىلارنى يەرلەرنى ۋە قۇملارنى يارىتقانلىقى تۈرلۈك زىرائەتلەرنى ۋە بىر - بىرىگە ئوخشىشىپ كېتىدىغان مېۋىلەرنى ئۆستۈرگەنلىكىدىن خەۋەر بېرىدۇ.

ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇما: **﴿يەر يۈزىدە ھەرخىل تەكشى ئۆلچەملىك ئۆسۈملۈكلەرنى ئۆستۈردۇق﴾** دېگەن ئايەتنىڭ مەنىسى: يەر يۈزىدە مۇئەييەن مىقداردا ئۆسۈملۈك ئۆستۈردۇق دېگەنلىك بولىدۇ، دېدى.

﴿يەر يۈزىدە سىلەر ئۈچۈن ۋە سىلەر رىزقىنى بېرەلمەيدىغانلار (يەنى خادىملار ۋە ھايۋانلار) ئۈچۈن تۇرمۇش لازىمەتلىكلىرىنى يارattۇق (ئۇلارنىڭ يېمەك - ئىچمەكلىرىنى سىلەر ئەمەس، بىز يارىتىمىز)﴾ اللە تائالا بۇ ئايەتتە، ئۇ نەرسىلەرنى زېمىندا مەخلۇقاتلارنىڭ ياشاش ئېھتىياجى ئۈچۈن يارىتقانلىقىدىن خەۋەر قىلىدۇ. بۇ ئايەتتە بايان قىلىنغان مەقسەت: ھەقىقەتەن اللە تائالا مەنپەئەتنى قولغا كەلتۈرۈش سەۋەبلىرى ۋە تۇرمۇش كەچۈرۈشنىڭ سەۋەبلىرىنى ئۇلارغا ئاسانلاشتۇرۇپ بەرگەنلىكىنى، ئۇلار مىنىپ يۈرگەن ئۇلاغلارنى، گۆشىدىن پايدىلىنىۋاتقان چارۋىلارنى، ئۇلارنىڭ خىزمىتىنى قىلىۋاتقان خىزمەتچى ۋە

www.munber.org

قۇل دېدەكلەرنى ئۇلارغا بويسۇندۇرۇپ بەرگەنلىكىنى ۋە ئۇلارغا رىزىق بېرىش ئىشىنى ئىنسانلارنىڭ ئۈستىگە يۈكلىمەستىن، بەلكى ئۆز ئۈستىگە ئالغانلىقىنى خەۋەر قىلىدۇ.

* * * * * * *

وَإِن مِّن شَيْءٍ إِلَّا عِندَنَا خَزَآئِنُهُۥ وَمَا نُنَزِّلُهُۥٓ إِلَّا بِقَدَرٍ مَّعْلُومٍ ﴿٢١﴾ وَأَرْسَلْنَا ٱلرِّيَـٰحَ لَوَٰقِحَ
فَأَنزَلْنَا مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً فَأَسْقَيْنَـٰكُمُوهُ وَمَآ أَنتُمْ لَهُۥ بِخَـٰزِنِينَ ﴿٢٢﴾ وَإِنَّا لَنَحْنُ نُحْىِۦ وَنُمِيتُ وَنَحْنُ
ٱلْوَٰرِثُونَ ﴿٢٣﴾ وَلَقَدْ عَلِمْنَا ٱلْمُسْتَقْدِمِينَ مِنكُمْ وَلَقَدْ عَلِمْنَا ٱلْمُسْتَـْٔخِرِينَ ﴿٢٤﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ هُوَ يَحْشُرُهُمْ ۚ
إِنَّهُۥ حَكِيمٌ عَلِيمٌ ﴿٢٥﴾

قانداق نەرسە بولمىسۇن، ئۇنىڭ خەزىنىسى (يەنى خەزىنىنىڭ ئاچقۇچى) بىزنىڭ دەرگاھىمىزدىدۇر، بىز ئۇنى پەقەت مەلۇم مىقداردىلا چۈشۈرىمىز﴿21﴾. بىز يامغۇرنى ھەيدەيدىغان شاماللارنى ئەۋەتتۇق، بىز بۇلۇتتىن يامغۇر ياغدۇرۇپ سىلەرنى سۇغاردۇق، سىلەر ھەرگىز ئۇنى ساقلاشقا قادىر ئەمەسسىلەر﴿22﴾. بىز (ھەممىنى) تىرىلدۈرىمىز، (ھەممىنى) ئۆلتۈرىمىز ۋە (ھەممىگە) ۋارىسلىق قىلىمىز﴿23﴾. بىز سىلەردىن ئىلگىرى ئۆتكەنلەرنى ھەقىقەتەن بىلىمىز ۋە كېيىن كېلىدىغانلارنىمۇ ھەقىقەتەن بىلىمىز﴿24﴾. پەرۋەردىگارىڭ ھەقىقەتەن (ھېساب ئېلىش ۋە جازالاش ئۈچۈن) ئۇلارنى يىغىدۇ. اللە ھەقىقەتەن ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر، ھەممىنى بىلگۈچىدۇر﴿25﴾.

بارلىق خەزىنىلەرنىڭ اللە تائالانىڭ دەرگاھىدا ئىكەنلىكى توغرىسىدا

اللە تائالا بۇ ئايەتتە، ئۆزىنىڭ ھەممە نەرسىنىڭ ئىگىسى ئىكەنلىكىنى بارلىق ئىشلارنىڭ اللە تائالاغا ئاسان ئىكەنلىكىنى، بارلىق خەزىنىنىڭ اللە تائالانىڭ ئىلكىدە ئىكەنلىكىنى بايان قىلىدۇ.

﴿**بىز ئۇنى پەقەت مەلۇم مىقداردىلا چۈشۈرىمىز**﴾ اللە تائالانىڭ ئۇ نەرسىلەرنى مەلۇم مىقداردا چۈشۈرۈشى ئۆزىنىڭ ھېكمىتى ۋە بەندىلىرىگە قىلغان رەھمىتىدىندۇر. اللە تائالانىڭ بۇنداق رەھمەت قىلىشى اللە تائالاغا مەجبۇر بولغانلىقتىن ئەمەس، بەلكى ئۆزىنىڭ رەھىمدىللىك سۈپىتىدىندۇر.

يەزىد ئىبنى ئەبۇزىياد، ئابدۇللاھنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: يامغۇر ئۆزىچىلا بىر يىلدا كۆپ يەنە بىر يىلدا ئاز ياغمايدۇ. لېكىن، اللە تائالا يامغۇرنى ئۇلارنىڭ ئارىسىدا تەقسىم قىلىپ، بۇ يىل بىر جايغا، يەنە بىر يىلى يەنە بىر جايغا ياغدۇرىدۇ. ئاندىن ئابدۇللاھ بۇ ئايەتنى ئوقۇدى: ﴿**قانداق نەرسە بولمىسۇن، ئۇنىڭ خەزىنىسى (يەنى خەزىنىنىڭ ئاچقۇچى) بىزنىڭ دەرگاھىمىزدىدۇر، بىز ئۇنى پەقەت مەلۇم مىقداردىلا چۈشۈرىمىز**﴾ بۇنى ئىبنى جەرىر رىۋايەت قىلغان.

شاماللارنىڭ پايدىسى توغرىسىدا

﴿**بىز يامغۇرنى ھەيدەيدىغان شاماللارنى ئەۋەتتۇق**﴾ يەنى شاماللارنىڭ بۇلۇتلارنى چاڭلاشتۇرۇشى بىلەن بۇلۇتلاردىن يامغۇر ياغىدۇ، دەرەخلەرنى چاڭلاشتۇرۇشى بىلەن دەرەخ شاخلىرىدىن چېچەكلەر ئېچىلىدۇ. چاڭلاشتۇرغۇچى شاماللار ھالاك قىلغۇچى بوراننىڭ دەل ئەكسىچە پايدىلىق بولغانلىقى ئۈچۈن، اللە تائالا شامالنى سۈپەتلەشتە كۆپلۈك سۆز قورۇلمىسىنى ئىشلەتتى. ھالاك قىلغۇچى بوراننى بولسا

www.munber.org

بىرلىك سۆز قۇرۇلمىسى بويىچە ئىشلىتىپ، پايدىسى يوق بوران دەپ سۈپەتلىدى. چۈنكى، چاڭلىشىش ئىككى ياكى ئۈچ نەرسىدىن بىرىكىپ ۋۇجۇتقا كېلىدۇ.

ئابدۇللاھ ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن بۇ ئايەت ھەققىدە مۇنداق رىۋايەت قىلىندى: ئەۋەتىلگەن شاماللار ئاسماندا سۇنى كۆتۈرىدۇ. شۇنىڭ بىلەن بۇلۇتلاردىن خۇددى ھامىلدار تۆگىدىن سۈت ئاققاندەك يامغۇر چۈشىدۇ. ئىبنى ئابباس، ئىبراھىم نەخەئىي ۋە قەتادەدىنمۇ شۇنىڭغا ئوخشاش رىۋايەت قىلىندى.

زەھھاك مۇنداق دەيدۇ: اللہ تائالا بۇلۇتقا شاماللارنى ئەۋەتىپ، بۇلۇتنى چاڭلاشتۇرغاندىن كېيىن، بۇلۇت سۇغا تولىدۇ...

ئۇبەيد ئىبنى ئۇمەير: اللہ تائالا تۇنجى شامالنى چىقىرىدۇ. بۇ شامال يەر يۈزىنى سۈپۈرىدۇ. ئاندىن ھەيدىگۈچى شامالنى چىقىرىدۇ، بۇ شامال بۇلۇتنى ھەيدەيدۇ. ئاندىن اللہ تائالا بىرلەشتۈرگۈچى شامالنى چىقىرىدۇ، بۇ شامال بۇلۇتلارنى بىرلەشتۈرىدۇ. ئاندىن چاڭلاشتۇرغۇچى شاماللارنى چىقىرىپ دەرەخنى چاڭلاشتۇرىدۇ، دەپ يۇقىرىقى ئايەتنى ئوقۇدى.

تاتلىق سۇنىڭ اللہ تائالا تەرىپىدىن كەلگەن نېمەت ئىكەنلىكى توغرىسىدا

﴿**بىز بۇلۇتتىن يامغۇر ياغدۇرۇپ سىلەرنى سۇغاردۇق**﴾ يەنى سىلەرگە ئىچىدىغان تاتلىق سۇنى چۈشۈرۈپ بەردۇق. ئەگەر خالىساق ئۇ سۇنى ئاچچىق قىلاتتۇق.

اللہ تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿سىلەر ئىچىۋاتقان سۇنى دەپ بېقىڭلارچۇ. ئۇنى بۇلۇتتىن سىلەر چۈشۈردۇڭلارمۇ ياكى بىز چۈشۈردۇقمۇ؟ ئەگەر بىز خالىساق ئۇنى تۇزلۇق قىلىپ قوياتتۇق (پەرۋەردىگارىڭلارنىڭ زور نېمەتلىرىگە) نېمىشقا شۈكۈر قىلمايسىلەر؟﴾[1] ﴿اللہ سىلەرگە بۇلۇتتىن يامغۇر ياغدۇرۇپ بەردى، ئۇنىڭدىن ئىچىسىلەر ۋە شۇ يامغۇر ئارقىلىق ئۆسكەن دەل - دەرەخلەر بىلەن چارۋاڭلارنى باقىسىلەر﴾[2].

﴿**سىلەر ھەرگىز ئۇنى ساقلاشقا قادىر ئەمەسسىلەر**﴾ يەنى ئۇ سۇنى سىلەر مۇھاپىزەت قىلالمايسىلەر، بەلكى ئۇ سۇنى بىز چۈشۈرىمىز ۋە سىلەرگە بىز ساقلاپ بېرىمىز. ئۇ سۇنى بىز زېمىندا بۇلاقلاردىن چىقىرىپ بېرىمىز. ئەگەر اللہ تائالا خالىسا ئۇ سۇنى زېمىنغا سىڭدۈرۈپ يوق قىلىۋېتەتتى. لېكىن، اللہ تائالا ئۆزىنىڭ رەھمىتى بىلەن تاتلىق سۇنى چۈشۈرۈپ بەردى. ئىنسانلارنىڭ يىل بويى ئىچىشى، چارۋىلىرىنى، زىرائەتلىرىنى ۋە باغلىرىنى سۇغىرىشى ئۈچۈن ئۇ سۇنى بۇلاقلاردا، قۇدۇقلاردا، ئۆستەڭلەردە ۋە ئۇنىڭدىن باشقا سۇ ساقلاش مەنبەلىرىدە ساقلاپ بەردى.

اللہ تائالانىڭ مەخلۇقاتلارنى يارىتىشقا ۋە قايتا تىرىلدۈرۈشكە ھازىر ئىكەنلىكى توغرىسىدا

﴿**بىز (ھەممىنى) تىرىلدۈرىمىز، (ھەممىنى) ئۆلتۈرىمىز**﴾ بۇ ئايەت اللہ تائالانىڭ مەخلۇقاتلارنى يوقتىن بار قىلىپ يارىتىشقا قادىر بولغىنىدەك ئۇلارنى ئۆلتۈرۈپ، بارلىق مەخلۇقاتلار توپلىنىدىغان قىيامەت كۈنىدە قايتا تىرىلدۈرىدىغانلىقىدىن خەۋەر بېرىدۇ. اللہ تائالا يەنە زېمىنغا ۋە زېمىندىكى كىشىلەرگە ۋارىسلىق قىلىدىغانلىقىنى، ھەممە نەرسىنىڭ اللہ تائالا تەرىپىگە قايتىپ بارىدىغانلىقىنى خەۋەر قىلىپ، مۇنداق دەيدۇ: ﴿**ۋە (ھەممىگە) ۋارىسلىق قىلىمىز**﴾.

---

[1] سۈرە ۋاقىئە 68 — 70 - ئايەتلەر.
[2] سۈرە نەھل 10 - ئايەت.

www.munber.org

اللّٰه تائالا ئىنسانلاردىن ئىلگىرى ئۆتكەنلەرنى ۋە ئۇلاردىن كېيىن كېلىدىغانلارنى تولۇق بىلىدىغانلىقىدىن خەۋەر بېرىپ مۇنداق دەيدۇ: ﴿**بىز سىلەردىن ئىلگىرى ئۆتكەنلەرنى ھەقىقەتەن بىلىمىز ۋە كېيىن كېلىدىغانلارنىمۇ ھەقىقەتەن بىلىمىز**﴾ ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇما بۇ ئايەتتىكى: ﴿**ئىلگىرى ئۆتكەنلەر**﴾ دېگەن سۆزنىڭ مەنىسى ئادەم ئەلەيھىسسالامدىن تارتىپ ئۆلۈپ تۈگەپ كەتكەن كىشىلەرنىڭ ھەممىسنى كۆرسىتىدۇ، دەيدۇ.

﴿**كېيىن كېلىدىغانلار**﴾ دېگەن سۆزدىن ھازىر بار كىشىلەر ۋە قىيامەتكىچە كېلىدىغان كىشىلەرنى كۆرسىتىدۇ، دېدى. بۇ ئىكرىمە، مۇجاھىد، زەھھاك، قەتادە، مۇھەممەد ئىبنى كەئب، شەئبىي ۋە باشقىلاردىن شۇنىڭغا ئوخشاش رىۋايەت قىلىندى.

ئىبنى جەرىر، مۇھەممەد ئىبنى ئەبۇمەئشەرنىڭ دادىسىدىن رىۋايەت قىلىدۇكى، ئۇ كىشى ئەۋن ئىبنى ئابدۇللاھ مۇھەممەد ئىبنى كەئب بىلەن: ﴿**بىز سىلەردىن ئىلگىرى ئۆتكەنلەرنى ھەقىقەتەن بىلىمىز ۋە كېيىن كېلىدىغانلارنىمۇ ھەقىقەتەن بىلىمىز**﴾ دېگەن ئايەت ھەققىدە مۇزاكىرە قىلىشىپ، ئەۋن ئىبنى ئابدۇللاھ: بۇنىڭ مەنىسى نامازنىڭ سەپلىرىدە ئىلگىرى بولىدىغانلارنى ۋە كېيىن بولغانلارنى اللّٰه تائالا بىلىدۇ دېگەنلىك بولىدۇ، دېگەندە، مۇھەممەد ئىبنى كەئب ئۇنداق ئەمەس: ﴿**ئىلگىرى ئۆتكەنلەر**﴾ نىڭ مەنىسى ئۆلگەنلەر ۋە ئۆلتۈرۈلگەنلەر، ﴿**كېيىن كېلىدىغانلار**﴾ نىڭ مەنىسى بۇنىڭدىن كېيىن يارىتىلىدىغان كىشىلەر بولۇپ، ﴿**پەرۋەردىگارىڭ ھەقىقەتەن (ھېساب ئېلىش ۋە جازالاش ئۈچۈن) ئۇلارنى يىغىدۇ. اللّٰه ھەقىقەتەن ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر، ھەممىنى بىلگۈچىدۇر**﴾ دېگەنلىك بولىدۇ دېگەنلىكىنى، ئاندىن ئەۋن ئىبنى ئابدۇللاھنىڭ: ساڭا اللّٰه تائالا توغرا ئىلىم بېرىپتۇ. اللّٰه تائالا ساڭا ياخشى مۇكاپات بەرسۇن دېگەنلىكىنى، ئاڭلىغان.

* * * * * * *

وَلَقَدۡ خَلَقۡنَا ٱلۡإِنسَٰنَ مِن صَلۡصَٰلٖ مِّنۡ حَمَإٖ مَّسۡنُونٖ ﴿٢٦﴾ وَٱلۡجَآنَّ خَلَقۡنَٰهُ مِن قَبۡلُ مِن نَّارِ ٱلسَّمُومِ ﴿٢٧﴾

شەك ـ شۈبھىسىزكى، بىز ئىنسان (يەنى ئادەم ئەلەيھىسسالام) نى قارا لايدىن ياسىلىپ شەكىلگە كىرگۈزۈلگەن (چەكسە جىرىڭلايدىغان) قۇرۇق لايدىن ياراتتۇق﴿26﴾. جىنلار (يەنى شەيتانلار ۋە ئۇلارنىڭ باشلىقى ئىبلىس) نى ئىلگىرى تۈتۈنسىز ئوت يالقۇنىدىن ياراتقان ئىدۇق﴿27﴾.

ئىنسان ۋە جىنلارنىڭ يارىتىلغان ماددىسى توغرىسىدا

ئىبنى ئابباس، مۇجاھىد ۋە قەتادە بۇ ئايەتتىكى: «سالسال» دېگەن سۆزنىڭ مەنىسى قۇرۇق توپا دېگەنلىك بولىدۇ، دېدى. ئۇنىڭ ئەسلى مەنىسى اللّٰه تائالانىڭ تۆۋەندىكى ئايىتىنىڭ مەنىسى بىلەن ئوخشاشتۇر: ﴿(اللّٰه) ئىنساننى (يەنى ئاتاڭلار ئادەمنى) (چەكسە جاراڭلايدىغان) ساپالدەك قۇرۇق لايدىن ياراتتى. جىنلارنى ئوتنىڭ يالقۇنىدىن ياراتتى﴾[1].

مۇجاھىدتىن: «سالسال» نىڭ مەنىسى ئېچىتىلغان لاي، دەپمۇ رىۋايەت قىلىنغان. لېكىن، ئايەتنى ئايەت بىلەن تەپسىر قىلىش ئەڭ ياخشىدۇر.

---

[1] سۈرە رەھمان 14 — 15 - ئايەت.

www.munber.org

﴿(چەكسە جىرىڭلايدىغان) قۇرۇق لايدىن ياراتتۇق﴾ بۇ يەردىكى: «ھەمەئىممەسنۇن» دېگەن ئايەتنى سىلىق لاي، دەپ تەپسىر قىلغانلارمۇ بار.

﴿جىنلار (يەنى شەيتانلار ۋە ئۇلارنىڭ باشلىقى ئىبلىس) نى ئىلگىرى﴾ يەنى ئىنساندىن بۇرۇن ﴿تۈتۈنسىز ئوت يالقۇنىدىن ياراتقان ئىدۇق﴾ ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ بۇ ئايەتنىڭ مەنىسى ھەققىدە: بۇ، ئادەم ئۆلتۈرىدىغان زەھەرلىك يالقۇندۇر، دېدى.

ئەبۇداۋۇد: شۇئبىدىن ئەبۇئىسھاقنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: مەن ئۆمەر ئىبنى ئەسەمنىڭ قېشىغا كېسىلىنى يوقلىغىلى كىردىم. ئۆمەر ئىبنى ئەسەم: «مەن ئابدۇللاھ ئىبنى مەسئۇدتىن ئاڭلىغان بىر سۆزنى ساڭا سۆزلەپ بېرەيمۇ؟ ئۇ: (سۆز) بۇ دۇنيادىكى يالقۇن جىنلار يارىتىلغان يالقۇننىڭ يەتمىشتىن بىر پارچىسىدۇر، دەپ بۇ ئايەتنى ئوقۇدى: ﴿جىنلار (يەنى شەيتانلار ۋە ئۇلارنىڭ باشلىقى ئىبلىس) نى ئىلگىرى تۈتۈنسىز ئوت يالقۇنىدىن ياراتقان ئىدۇق﴾.

ئىمام مۇسلىم رىۋايەت قىلغان ھەدىستە مۇنداق دەپ كەلدى: «پەرىشتىلەر نۇردىن يارىتىلدى. جىنلار ئوتنىڭ يالقۇنىدىن يارىتىلدى. ئادەم سىلەرگە سۈپەتلەپ بېرىلگەن نەرسىدىن (توپىدىن) يارىتىلدى». بۇ ئايەتتىكى مەقسەت: ئادەم ئەلەيھىسسالامنىڭ ئۇلۇغلىقى، يارىتىلغان ماددىسىنىڭ ياخشىلىقى ۋە ئەسلىنىڭ پاكلىقىغا ئىشارەت قىلىشتىن ئىبارەتتۇر.

* * * * * * *

وَإِذۡ قَالَ رَبُّكَ لِلۡمَلَٰٓئِكَةِ إِنِّي خَٰلِقُۢ بَشَرٗا مِّن صَلۡصَٰلٖ مِّنۡ حَمَإٖ مَّسۡنُونٖ ﴿٢٨﴾ فَإِذَا سَوَّيۡتُهُۥ
وَنَفَخۡتُ فِيهِ مِن رُّوحِي فَقَعُواْ لَهُۥ سَٰجِدِينَ ﴿٢٩﴾ فَسَجَدَ ٱلۡمَلَٰٓئِكَةُ كُلُّهُمۡ أَجۡمَعُونَ ﴿٣٠﴾ إِلَّآ إِبۡلِيسَ
أَبَىٰٓ أَن يَكُونَ مَعَ ٱلسَّٰجِدِينَ ﴿٣١﴾ قَالَ يَٰٓإِبۡلِيسُ مَا لَكَ أَلَّا تَكُونَ مَعَ ٱلسَّٰجِدِينَ ﴿٣٢﴾ قَالَ لَمۡ
أَكُن لِّأَسۡجُدَ لِبَشَرٍ خَلَقۡتَهُۥ مِن صَلۡصَٰلٖ مِّنۡ حَمَإٖ مَّسۡنُونٖ ﴿٣٣﴾

پەرۋەردىگارىڭ ئۆز ۋاقتىدا پەرىشتىلەرگە ئېيتتى: «مەن ھەقىقەتەن قارا لايدىن ياسىلىپ شەكىلگە كىرگۈزۈلگەن (چەكسە جىرىڭلايدىغان) قۇرۇق لايدىن ئىنسان (يەنى ئادەم ئەلەيھىسسالام) نى يارىتىمەن﴿28﴾. مەن ئۇنى تولۇق ياراتقان (يەنى ئۇنى يارىتىپ سۈرەتكە كىرگۈزۈپ، ئەزالىرى تولۇق ۋە مۇكەممەل ئىنسان ھالىتىگە كەلتۈرگەن) ۋە ئۇنىڭغا جان كىرگۈزگەن چېغىمدا، سىلەر ئۇنىڭغا سەجدە قىلىڭلار﴿29﴾. پەرىشتىلەرنىڭ بىرىمۇ ئايرىلىپ قالماي ھەممىسى (ئادەم ئەلەيھىسسالامغا) سەجدە قىلدى﴿30﴾. پەقەت ئىبلىسلا سەجدە قىلىشتىن باش تارتتى﴿31﴾. اللّٰه: «ئى ئىبلىس! سەن نېمىشقا سەجدە قىلمايسەن؟» دېدى﴿32﴾. ئىبلىس: «قارا لايدىن ياساپ شەكىلگە كىرگۈزۈپ (چەكسە جىرىڭلايدىغان) قۇرۇق لايدىن يارىتىلغان ئىنسان مېنىڭ سەجدە قىلىشىمغا لايىق ئەمەس» دېدى﴿33﴾.

ئادەم ئەلەيھىسسالامنى يارىتىپ پەرىشتىلەرنى ئۇنىڭغا سەجدە قىلىشقا بۇيرۇغاندا ئىبلىسنىڭ باش تارتقانلىقى توغرىسىدا

اللّٰه تائالا بۇ ئايەتتە، ئادەم ئەلەيھىسسالامنى يارىتىشتىن بۇرۇن ئۇنى پەرىشتىلەرنىڭ ئىچىدە تىلغا ئېلىپ ھۆرمەتلىگەنلىكى، پەرىشتىلەرنى ئادەم ئەلەيھىسسالامغا سەجدە قىلىشقا بۇيرۇش بىلەن ئۇنى

www.munber.org

ئۇلۇغلىغانلىقى ئادەم ئەلەيھىسسالامنىڭ دۈشمىنى بولغان ئىبلىسنىڭ باشقا پەرىشتىلەردىن ئايرىلىپ ھەسەت قىلغان، كاپىر بولغان، ھەقىقەتكە ئەگىشىشتىن باش تارتقان، چوڭچىلىق قىلغان ۋە باتىل نەرسىلەر بىلەن پەخىرلەنگەن ھالدا ئادەم ئەلەيھىسسالامغا سەجدە قىلىشتىن باش تارتقانلىقى بايان قىلىنىدۇ. شۇڭا ئىبلىس مۇنداق دېدى: ﴿«**قارا لايدىن ياساپ شەكىللەندۈرگەن (چەكسە جىرىڭلايدىغان) قۇرۇق لايدىن يارىتىلغان ئىنسان مېنىڭ سەجدە قىلىشىمغا لايىق ئەمەس**»﴾.

بۇ ھەقتە ئىبلىس يەنە مۇنداق دەيدۇ: ﴿«مەن ئۇنىڭدىن ئارتۇق. مېنى ئوتتىن، ئۇنى لايدىن ياراتتىڭ»﴾[1] ﴿ئىبلىس: «ماڭا ئېيتىپ بەرگىنە، سەن مەندىن ئۈستۈن قىلغان ئادەم مۇشۇمۇ؟ ئەگەر ماڭا قىيامەتكىچە مۆھلەت بېرىدىغان بولساڭ، ئۇنىڭ ئەۋلادىنىڭ ئازغىنىسىدىن باشقىسىنى (ئازدۇرۇپ) تۈپ يىلتىزىدىن قۇرۇتۇۋېتىمەن (يەنى ئۇلارنى خالىغانچە يېتىلەيمەن)» دېدى﴾[2].

* * * * * * *

قَالَ فَٱخۡرُجۡ مِنۡهَا فَإِنَّكَ رَجِيمٞ ﴿٣٤﴾ وَإِنَّ عَلَيۡكَ ٱللَّعۡنَةَ إِلَىٰ يَوۡمِ ٱلدِّينِ ﴿٣٥﴾ قَالَ رَبِّ فَأَنظِرۡنِيٓ
إِلَىٰ يَوۡمِ يُبۡعَثُونَ ﴿٣٦﴾ قَالَ فَإِنَّكَ مِنَ ٱلۡمُنظَرِينَ ﴿٣٧﴾ إِلَىٰ يَوۡمِ ٱلۡوَقۡتِ ٱلۡمَعۡلُومِ ﴿٣٨﴾

الله ئېيتتى: «سەن جەننەتتىن يوقال، ھەقىقەتەن قوغلاندى بولدۇڭ﴿34﴾. ساڭا قىيامەت كۈنىگىچە ھەقىقەتەن لەنەت بولسۇن»﴿35﴾. ئىبلىس: «پەرۋەردىگارىم! ماڭا خالايىقلار تىرىلدۈرۈلىدىغان كۈن (يەنى قىيامەت كۈنى) گىچە مۆھلەت بەرگىن(يەنى مېنى ھايات قالدۇرغىن)» دېدى﴿36﴾. الله: «ساڭا ھەقىقەتەن مەلۇم ۋاقىتقىچە مۆھلەت بېرىلدۇ» دېدى﴿37 - 38﴾.

ئىبلىسنىڭ جەننەتتىن قوغلىنىشى ۋە ئۇنىڭغا قىيامەتكىچە مۆھلەت بېرىلگەنلىكى توغرىسىدا

الله تائالا بۇ ئايەتتە، ئىبلىسقا ئۈستۈنكى ئالەمدىكى ئورنىدىن ھېچ قارشىلىقسىز چىقىپ كېتىشكە كەسكىن بۇيرۇق قىلغانلىقىنى، ئىبلىسنىڭ الله تائالانىڭ رەھمىتىدىن قوغلانغانلىقىنى، ئۇنىڭ قىيامەت كۈنىگىچە ئۈزۈلۈپ قالمايدىغان لەنەتكە ئۇچرايدىغانلىقىنى بايان قىلىدۇ.

سەئىد، ئىبنى جۇبەير رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: الله تائالا ئىبلىسقا لەنەت قىلغان چاغدا ئىبلىسنىڭ سۈرىتى پەرىشتىلەرنىڭ سۈرىتىدىن ئۆزگىرىپ كەتتى ۋە ئۇ ئۇن سېلىپ، دات - پەرياد چەكتى. شۇڭا دۇنيادا تاكى قىيامەت كۈنىگىچە بولىدىغان دات - پەرياد ئاۋازىنىڭ ھەممىسى شۇ دات - پەرياد ئاۋازىدىندۇر.

* * * * * * *

قَالَ رَبِّ بِمَآ أَغۡوَيۡتَنِي لَأُزَيِّنَنَّ لَهُمۡ فِي ٱلۡأَرۡضِ وَلَأُغۡوِيَنَّهُمۡ أَجۡمَعِينَ ﴿٣٩﴾ إِلَّا عِبَادَكَ مِنۡهُمُ
ٱلۡمُخۡلَصِينَ ﴿٤٠﴾ قَالَ هَٰذَا صِرَٰطٌ عَلَيَّ مُسۡتَقِيمٌ ﴿٤١﴾ إِنَّ عِبَادِي لَيۡسَ لَكَ عَلَيۡهِمۡ سُلۡطَٰنٌ إِلَّا مَنِ

---

[1] سۈرە ئەئراف 12 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.
[2] سۈرە ئىسرا 62 - ئايەت.

www.munber.org

ٱتَّبَعَكَ مِنَ ٱلۡغَاوِينَ ﴿٤٢﴾ وَإِنَّ جَهَنَّمَ لَمَوۡعِدُهُمۡ أَجۡمَعِينَ ﴿٤٣﴾ لَهَا سَبۡعَةُ أَبۡوَٰبٖ لِّكُلِّ بَابٖ مِّنۡهُمۡ جُزۡءٞ
مَّقۡسُومٌ ﴿٤٤﴾

ئىبلىس ئېيتتى: «پەرۋەردىگارىم! سەن مېنى گۇمراھ قىلغانلىقىڭ ئۈچۈن، يەر يۈزىدە ئادەم بالىلىرىغا (گۇناھلارنى) ئەلۋەتتە چىرايلىق كۆرسىتىمەن، ئۇلارنىڭ ھەممىسىنى ئەلۋەتتە ئازدۇرىمەن[39]. ئۇلاردىن پەقەت تاللانغان بەندىلىرىڭلا بۇنىڭدىن مۇستەسنا (يەنى ئۇلارنى ئازدۇرالمايمەن)»[40]. اللّٰه ئېيتتى: «بۇ مەن ساقلاشقا تېگىشلىك توغرا يولدۇر[41]. مېنىڭ بەندىلىرىمگە (يەنى ئۇلارنى ئازدۇرۇشقا) سېنىڭ كۈچۈڭ يەتمەيدۇ، پەقەت گۇمراھلاردىن ساڭا ئەگەشكەنلەرگىلا (سېنىڭ كۈچۈڭ يېتىدۇ)»[42]. شۈبھىسىزكى، دوزاخ ئۇلار (يەنى ئىبلىس ۋە ئۇنىڭ تەۋەلىرى) نىڭ ھەممىسىگە ۋەدە قىلىنغان جايدۇر[43]. جەھەننەمنىڭ يەتتە دەرۋازىسى بولۇپ، ئۇلارنىڭ ھەربىرىدىن كىرىدىغان مۇئەييەن بىر بۆلۈك (ئادەم) بار[44].

ئىبلىسنىڭ گۇناھقا قۇتراتقۇلۇق قىلىدىغانلىقىنى ئېلان قىلىشى ۋە اللّٰه تائالانىڭ ئۇنى دوزاخ بىلەن ئاگاھلاندۇرغانلىقى توغرىسىدا

اللّٰه تائالا بۇ ئايەتتە، ئىبلىستىن ۋە ئۇنىڭ ھەقىقەتكە بوي ئەگمەي تەرسالىق قىلىپ پەرۋەردىگارىغا مۇنداق دېگەنلىكىدىن خەۋەر بېرىدۇ: ﴿**ئىبلىس ئېيتتى: «پەرۋەردىگارىم! سەن مېنى گۇمراھ قىلغانلىقىڭ ئۈچۈن، يەر يۈزىدە ئادەم بالىلىرىغا (گۇناھلارنى) ئەلۋەتتە چىرايلىق كۆرسىتىمەن، ئۇلارنىڭ ھەممىسىنى ئەلۋەتتە ئازدۇرىمەن. ئۇلاردىن پەقەت تاللانغان بەندىلىرىڭلا بۇنىڭدىن مۇستەسنا (يەنى ئۇلارنى ئازدۇرالمايمەن)»**﴾ يەنى مېنى ئازدۇرغىنىڭدەك ۋە ئېزىپ كېتىشىمگە يول بەرگىنىڭدەك مەنمۇ ئۇلارنى گۇناھ قىلىشقا قىزىقتۇرىمەن، مەدەت بېرىمەن ۋە ۋەسۋەسە قىلىمەن.

اللّٰه تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿ئىبلىس: «ماڭا ئېيتىپ بەرگىنە، سەن مەندىن ئۈستۈن قىلغان ئادەم مۇشۇمۇ؟ ئەگەر ماڭا قىيامەتكىچە مۆھلەت بېرىدىغان بولساڭ، ئۇنىڭ ئەۋلادىنىڭ ئازغىنىسىدىن باشقىسىنى (ئازدۇرۇپ) تۈپ يىلتىزىدىن قۇرۇتۇۋېتىمەن (يەنى ئۇلارنى خالىغانچە يېتىلەيمەن)» دېدى﴾[1].

اللّٰه تائالا ئىبلىسقا تەھدىت سېلىپ ۋە قورقۇتۇپ مۇنداق دېدى: ﴿**بۇ مەن ساقلاشقا تېگىشلىك توغرا يولدۇر**﴾ يەنى سىلەرنىڭ ھەممىڭلارنىڭ قايتىپ بارىدىغان جايىڭلار مېنىڭ دەرگاھىمدۇر. ئاندىن سىلەرنىڭ ئەمەللىرىڭلارغا قارىتا ياخشى بولسا مۇكاپات، يامان بولسا جازا بېرىمەن. اللّٰه تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دېدى: ﴿پەرۋەردىگارىڭ (بەندىلەرنى) ئەلۋەتتە كۆزىتىپ تۇرغۇچىدۇر﴾[2] ﴿توغرا يول كۆرسىتىشنى اللّٰه ئۆز ئۈستىگە ئالغان﴾[3].

﴿**مېنىڭ بەندىلىرىمگە (يەنى ئۇلارنى ئازدۇرۇشقا) سېنىڭ كۈچۈڭ يەتمەيدۇ**﴾ يەنى مېنىڭ تەرىپىمدىن ھىدايەت بېرىلگەن كىشىلەرنى سەن ھەرگىزمۇ ئازدۇرالمايسەن ﴿**پەقەت گۇمراھلاردىن ساڭا ئەگەشكەنلەرگىلا (سېنىڭ كۈچۈڭ يېتىدۇ)**﴾.

---

[1] سۈرە ئىسرا 62 - ئايەت.
[2] سۈرە فەجر 14 - ئايەت.
[3] سۈرە نەھل 9 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

www.munber.org

ئىبنى جەرىر، يەزىد ئىبنى قەستىنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: ئىلگىرى شەھەرلىرىنىڭ سىرتىدا مەسچىتلىرى بولغان پەيغەمبەرلەر ئۆتكەن بولۇپ، ئۇ پەيغەمبەرلەر قاچانكى پەرۋەردىگارىدىن بىرەر نەرسە توغرۇلۇق خەۋەردار بولۇشنى نىيەت قىلغاندا ئۆزىنىڭ مەسچىتىگە چىقىپ اللە تائالا ئۇلارغا ئوقۇشنى بۇيرۇغان نامازنى ئوقۇيتتى. ئاندىن تەلىپىنى اللە تائالادىن سورايتتى. مەلۇم بىر كۈنى پەيغەمبەرلەردىن بىرى ئۆزىنىڭ مەسچىتىدە ئىدى. تويۇقسىز اللە تائالانىڭ دۈشمىنى ئىبلىس كېلىپ ئۇ پەيغەمبەر بىلەن قىبلىنىڭ ئارىلىقىدا ئولتۇردى. پەيغەمبەر: قوغلاندى شەيتاندىن اللە بىلەن پاناھ تىلەيمەن[1] دېدى. ئىبلىس: سەن پاناھ تىلەيدىغان دۇئا مۇشۇمۇ؟ بۇنى ماڭا دەپ بەرگىن، دېدى. پەيغەمبەر: «قوغلاندى شەيتاندىن اللە بىلەن پاناھ تىلەيمەن» نى ئۈچ قېتىم تەكرارلىدى. ئىبلىس: مەندىن قانداق قىلىپ قۇتۇلىدىغانلىقىڭنى دەپ بەرگىن، دېدى. پەيغەمبەر: «سەن ئادەم بالىسىنىڭ ئۈستىدىن قانداق غەلىبە قىلغانلىقىڭنى ماڭا دەپ بەرگىن» دەپ ئىككى قېتىم تەكرارلىدى. ھەر ئىككىسى: سەن ئاۋۋال سۆزلەپ بەر، دەپ چىڭ تۇردى.

ئاندىن پەيغەمبەر: ﴿**مېنىڭ بەندىلىرىمگە (يەنى ئۇلارنى ئازدۇرۇشقا) سېنىڭ كۈچۈڭ يەتمەيدۇ. پەقەت گۇمراھلاردىن ساڭا ئەگەشكەنلەرگىلا (سېنىڭ كۈچۈڭ يېتىدۇ)**﴾ دەيدۇ، دېدى. اللە تائالانىڭ دۈشمىنى ئىبلىس: مەن بۇنى سەن تۇغۇلۇشتىن بۇرۇن ئاڭلىغان، دېدى. پەيغەمبەر اللە تائالا: ﴿ئەگەر شەيتان ساڭا ۋەسۋەسە قىلسا، (شەيتاننىڭ ۋەسۋەسىسىدىن) اللە غا سېغىنىپ پاناھ تىلىگىن. اللە ھەقىقەتەن (سۆزۈڭنى) ئاڭلاپ تۇرغۇچىدۇر (ئىشىڭنى) بىلىپ تۇرغۇچىدۇر﴾[2] دەيدۇ. اللە نىڭ نامى بىلەن قەسەمكى، مەن سېنى ھېس قىلسىلا، اللە تائالاغا سېغىنىپ سەندىن پاناھ تىلەيمەن، دېدى. اللە تائالانىڭ دۈشمىنى ئىبلىس: راست ئېيتتىڭ، مەندىن مۇشۇ سۆز بىلەنلا قۇتۇلىسەن، دېدى. ئاندىن پەيغەمبەر ئىبلىسقا: «ئادەم بالىسى ئۈستىدىن قانداق غەلىبە قىلىدىغانلىقىڭنى دەپ بەرگىن» دېدى. ئىبلىس: مەن ئادەم بالىسىنى، ئۇ غەزەپلەنگەن ۋە كۆڭۈل خاھىشىغا بېرىلگەن چاغدا ئازدۇرىمەن، دېدى.

﴿**شۈبھىسىزكى، دوزاخ ئۇلار (يەنى ئىبلىس ۋە ئۇنىڭ تەۋەلىرى) نىڭ ھەممىسىگە ۋەدە قىلىنغان جايدۇر**﴾ اللە تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿(كۇففار) جامائەلىرىدىن كىمكى قۇرئاننى ئىنكار قىلىدىكەن، ئۇنىڭغا ۋەدە قىلىنغان جاي دوزاختۇر﴾[3].

دوزاخنىڭ يەتتە دەرۋازىسى توغرىسىدا

ئاندىن اللە تائالا دوزاخنىڭ يەتتە دەرۋازىسى بارلىقىدىن خەۋەر بېرىپ مۇنداق دېدى: ﴿**ئۇلارنىڭ ھەربىرىدىن كىرىدىغان مۇئەييەن بىر بۆلۈك (ئادەم) بار**﴾ يەنى ئۇ جەھەننەمنىڭ ھەر بىر دەرۋازىسىدىن ئىبلىسنىڭ ئەگەشكۈچىلىرىدىن بىر بۆلەك ئادەملەرنىڭ كىرىدىغانلىقى بېكىتىۋېتىلگەن. ئۇلارنىڭ دوزاختىن قېچىپ قۇتۇلۇشى مۇمكىن ئەمەس. ئۇلارنىڭ ھەممىسى ئۆزىنىڭ يامان ئەمەلىگە لايىق ئىشىكتىن كىرىدۇ. يامان ئەمەلىنىڭ دەرىجىسى بويىچە دوزاختا تاشلىنىدۇ. اللە تائالا بىزنى دوزاخ ئازابىدىن ساقلىسۇن.

* * * * * * *

---

[1] ئەئۇزۇ بىللاھى مىنەششەيتانىر رەجىيم.
[2] سۈرە ئەئراف 200 - ئايەت.
[3] سۈرە ھۇد 17 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

www.munber.org

إِنَّ ٱلْمُتَّقِينَ فِي جَنَّٰتٍ وَعُيُونٍ ﴿٤٥﴾ ٱدْخُلُوهَا بِسَلَٰمٍ ءَامِنِينَ ﴿٤٦﴾ وَنَزَعْنَا مَا فِي صُدُورِهِم
مِّنْ غِلٍّ إِخْوَٰنًا عَلَىٰ سُرُرٍ مُّتَقَٰبِلِينَ ﴿٤٧﴾ لَا يَمَسُّهُمْ فِيهَا نَصَبٌ وَمَا هُم مِّنْهَا بِمُخْرَجِينَ ﴿٤٨﴾ ۞ نَبِّئْ
عِبَادِيٓ أَنِّيٓ أَنَا ٱلْغَفُورُ ٱلرَّحِيمُ ﴿٤٩﴾ وَأَنَّ عَذَابِي هُوَ ٱلْعَذَابُ ٱلْأَلِيمُ ﴿٥٠﴾

تەقۋادارلار ھەقىقەتەن (ئاخىرەتتە ياپيېشىل) باغ ـ بوستانلاردىن، (سۇ، ھەسەل ۋە مەي ئېقىپ تۇرىدىغان) بۇلاقلاردىن بەھرىمان بولىدۇ﴿45﴾. (ئۇلارغا) جەننەتكە ئامان ـ ئېسەن، تىنچ كىرىڭلار! دېيىلىدۇ﴿46﴾. ئۇلارنىڭ دىللىرىدىكى دۈشمەنلىكنى چىقىرىپ تاشلايمىز، ئۇلار ئۆزئارا قېرىنداش بولغان ھالدا تەختلەر ئۈستىدە بىر ـ بىرىگە قارىشىپ ئولتۇرىدۇ﴿47﴾. جەننەتتە ئۇلارغا چارچاش بولمايدۇ، ئۇلار جەننەتتىن چىقىرىۋېتىلمەيدۇ﴿48﴾. (ئى مۇھەممەد!) مېنىڭ (مۆمىن) بەندىلىرىمگە خەۋەر قىلغىنكى، مەن تولىمۇ مەغپىرەت قىلغۇچىمەن، ناھايىتى رەھىم قىلغۇچىمەن﴿49﴾. مېنىڭ ئازابىم قاتتىقتۇر﴿50﴾.

جەننەت ئەھلى ۋە ئۇلارنىڭ ئەھۋالى توغرىسىدا

الله تائالا دوزاخ ئەھلىنىڭ ئەھۋالىنى بايان قىلىش بىلەن بىرگە جەننەت ئەھلىنىڭ ئەھۋاللىرىنىمۇ بايان قىلىپ، ئۇلارنىڭ ھەقىقەتەن بۇلاقلار ئېقىپ تۇرىدىغان جەننەتلەردە بولىدىغانلىقىدىن خەۋەر بەردى.

﴿(ئۇلارغا) جەننەتكە ئامان ـ ئېسەن، تىنچ كىرىڭلار! دېيىلىدۇ﴾ يەنى ئاپەتلەردىن سالامەت بولغان، سىلەرگە سالام قىلىنغان، قورقۇنچ ۋە ئەندىشىدىن ئەمىن بولغان ھالدا جەننەتكە كىرىڭلار. جەننەتتىن چىقىرىلىشتىن، نازۇ ـ نېمەتلەرنىڭ ئۈزۈلۈپ قېلىشىدىن ۋە تۈگەپ كېتىشىدىن قورقماڭلار.

﴿ئۇلارنىڭ دىللىرىدىكى دۈشمەنلىكنى چىقىرىپ تاشلايمىز، ئۇلار ئۆزئارا قېرىنداش بولغان ھالدا تەختلەر ئۈستىدە بىر ـ بىرىگە قارىشىپ ئولتۇرىدۇ﴾ قاسىم، ئەبۇئۇمامە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: جەننەت ئەھلى دۇنيادا كۆڭۈللىرىدە بىر ـ بىرىگە ساقلىغان ئاداۋەت ۋە ھېسىياتلىرى بىلەن بىرگە جەننەتكە كىرىدۇ. ھەتتاكى ئۇلار بىر ـ بىرىگە ئۇچراشقاندا الله تائالا ئۇلارنىڭ كۆڭۈللىرىدىكى دۇنيادا ساقلىغان دۈشمەنلىكلىرىنى چىقىرىۋېتىدۇ، دەپ بۇ ئايەتنى ئوقۇدى.

ئىمام بۇخارى، ئەبۇسەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: «مۆمىنلەر دوزاختىن قۇتۇلىدۇ[1]. ئاندىن ئۇلار جەننەت بىلەن دوزاخ ئارىلىقىدىكى بىر كۆۋرۈك ئۈستىدە توختىتىلىدۇ. ئاندىن ئۇلارنىڭ ئارىسىدا دۇنيادىكى چېغىدا ئۆز ئارا بىر ـ بىرىگە زۇلۇم قىلىشقانلاردىن قىساس ئېلىپ بېرىلىدۇ. قىساس ئېلىپ بېرىلىپ پاكلانغاندا، جەننەتكە كىرىشكە رۇخسەت قىلىنىدۇ».

﴿جەننەتتە ئۇلارغا چارچاش بولمايدۇ﴾ يەنى مۇشەققەت ۋە ئەزىيەت تارتمايدۇ. ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: «ھەقىقەتەن الله تائالا مېنى خەدىچەگە جەننەتتە قومۇشتىن ياسالغان ئۆي بىلەن خۇش ـ بېشارەت بېرىشكە بۇيرۇدى. ئۇ ئۆيدە ۋاراڭ ـ چۇرۇڭ ۋە جاپا ـ مۇشەققەت بولمايدۇ».

---

[1] گۇناھ ئۆتكۈزگەن مۇسۇلمانلارنى دېمەكچى.

www.munber.org

﴿ئۇلار جەننەتتىن چىقىرىۋېتىلمەيدۇ﴾ ئىمام مۇسلىم رىۋايەت قىلغان ھەدىستە مۇنداق كەلدى: «سىلەر ھەقىقەتەن كېسەل بولماستىن مەڭگۈ ساغلام تۇرۇسىلەر، ئۆلمەستىن مەڭگۈ ياشايسىلەر، قېرىماستىن مەڭگۈ ياش تۇرىسىلەر ۋە ھەرگىز كۆچۈپ يۈرمەستىن مەڭگۈ مۇقىم تۇرىسىلەر».

الله تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿ئۇلار فىردەۋس جەننەتلىرىدە مەڭگۈ قالىدۇ، ئۇنىڭدىن يۆتكىلىشنى خالىمايدۇ﴾[1].

﴿(ئى مۇھەممەد!) مېنىڭ (مۆمىن) بەندىلىرىمگە خەۋەر قىلغىنكى، مەن تولىمۇ مەغپىرەت قىلغۇچىمەن، ناھايىتى رەھىم قىلغۇچىمەن. مېنىڭ ئازابىم قاتتىقتۇر﴾ يەنى ئى مۇھەممەد! سەن بەندىلىرىمگە مېنىڭ ھەقىقەتەن رەھمەت ۋە قاتتىق ئازاب ئىگىسى ئىكەنلىكىمدىن خەۋەر بەرگىن. بۇ ئايەتنىڭ مەزمۇنىغا ئوخشاش ئايەتلەر ئىلگىرى بايان قىلىندى. بۇ ئايەت الله تائالادىن ئۈمىد قىلىش ۋە ئۇنىڭدىن قورقۇشتىن ئىبارەت ئىككى نەرسىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.

* * * * * * *

وَنَبِّئْهُمْ عَن ضَيْفِ إِبْرَٰهِيمَ ﴿٥١﴾ إِذْ دَخَلُوا۟ عَلَيْهِ فَقَالُوا۟ سَلَـٰمًا قَالَ إِنَّا مِنكُمْ وَجِلُونَ ﴿٥٢﴾ قَالُوا۟
لَا تَوْجَلْ إِنَّا نُبَشِّرُكَ بِغُلَـٰمٍ عَلِيمٍ ﴿٥٣﴾ قَالَ أَبَشَّرْتُمُونِى عَلَىٰٓ أَن مَّسَّنِىَ ٱلْكِبَرُ فَبِمَ تُبَشِّرُونَ ﴿٥٤﴾
قَالُوا۟ بَشَّرْنَـٰكَ بِٱلْحَقِّ فَلَا تَكُن مِّنَ ٱلْقَـٰنِطِينَ ﴿٥٥﴾ قَالَ وَمَن يَقْنَطُ مِن رَّحْمَةِ رَبِّهِۦٓ إِلَّا
ٱلضَّآلُّونَ ﴿٥٦﴾

ئۇلارغا ئىبراھىمنىڭ مېھمانلىرى ھەققىدىكى (ھېكايىنى) ئېيتىپ بەرگىن﴿51﴾. ئۆز ۋاقتىدا پەرىشتىلەر ئىبراھىمنىڭ يېنىغا كىرىپ سالام بەردى، ئىبراھىم: «بىز ھەقىقەتەن سىلەردىن قورقۇۋاتىمىز» دېدى﴿52﴾ ئۇلار: «قورقمىغىن، بىز (پەرۋەردىگارىڭنىڭ ئەلچىلىرىمىز)، ھەقىقەتەن ساڭا (ئۆسۈپ چوڭ بولغىنىدا) ناھايىتى بىلىملىك (بولىدىغان) بىر ئوغۇل (يەنى ئىسھاق) بىلەن خۇش خەۋەر بېرىمىز» دېدى﴿53﴾. ئىبراھىم: «مەن قېرىغان تۇرسام، ماڭا (بالا بىلەن) خۇش خەۋەر بەردىڭلارمۇ؟ ماڭا نېمە بىلەن خۇش خەۋەر بېرىۋاتىسىلەر؟» دېدى﴿54﴾. ئۇلار: «بىز ساڭا راست خۇش خەۋەر بەردۇق، نائۈمىد بولمىغىن» دېدى﴿55﴾. ئىبراھىم: «پەرۋەردىگارىڭنىڭ رەھمىتىدىن گۇمراھلاردىن باشقا كىممۇ نائۈمىد بولار؟» دېدى﴿56﴾.

ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامنىڭ مېھمانلىرى ۋە ئۇلارنىڭ ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامغا بىر ئوغۇل بالا بىلەن خۇش خەۋەر بەرگەنلىكى توغرىسىدا

﴿ئۇلارغا ئىبراھىمنىڭ مېھمانلىرى ھەققىدىكى (ھېكايىنى) ئېيتىپ بەرگىن. ئۆز ۋاقتىدا پەرىشتىلەر ئىبراھىمنىڭ يېنىغا كىرىپ سالام بەردى، ئىبراھىم: «بىز ھەقىقەتەن سىلەردىن قورقۇۋاتىمىز» دېدى﴾ يەنى ئى مۇھەممەد! ئۇلارغا ئىبراھىمنىڭ قىسسىسىنى خەۋەر قىلغىن. ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام: كاۋاپ قىلىنغان سېمىز موزايىنى مېھمانلارنىڭ ئالدىغا ئېلىپ كەلگەندە، ئۇلارنىڭ يېمىگەنلىكىنى كۆرۈپ دىلىغا قورقۇنچ چۈشكەندە مېھمانلار ئۇنىڭغا مۇنداق دېدى: ﴿«قورقمىغىن، بىز (پەرۋەردىگارىڭنىڭ

[1] سۈرە كەھف 108 - ئايەت.

www.munber.org

ئەلچىلىرىمىز)، ھەقىقەتەن ساڭا (ئۆسۈپ چوڭ بولغىنىدا) ناھايىتى بىلىملىك (بولىدىغان) بىر ئوغۇل (يەنى ئىسھاق) بىلەن خۇش خەۋەر بېرىمىز»﴾.

ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام ئۆزىنىڭ ۋە ئايالىنىڭ قېرىپ قالغىنىدا ئۆزلىرىگە بىر ئوغۇل بېرىلىدىغانلىقىغا ھەيران قېلىپ، مۇنداق دېدى: **﴿«مەن قېرىغان تۇرسام، ماڭا (بالا بىلەن) خۇش خەۋەر بەردىڭلارمۇ؟ ماڭا نېمە بىلەن خۇش خەۋەر بېرىۋاتىسىلەر؟»﴾.**

پەرىشتىلەر ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامغا بەرگەن خۇش خەۋەرنىڭ راستلىقىنى تەكىتلەپ بولۇپ، بۇ خۇش خەۋەردىن كېيىن يەنە بىر خۇش خەۋەر بېرىپ مۇنداق دېدى: **﴿«بىز ساڭا راست خۇش خەۋەر بەردۇق، نائۈمىد بولمىغىن»﴾.**

* * * * * * *

قَالَ فَمَا خَطْبُكُمْ أَيُّهَا ٱلْمُرْسَلُونَ ٥٧ قَالُوٓا۟ إِنَّآ أُرْسِلْنَآ إِلَىٰ قَوْمٍ مُّجْرِمِينَ ٥٨ إِلَّآ ءَالَ لُوطٍ إِنَّا لَمُنَجُّوهُمْ أَجْمَعِينَ ٥٩ إِلَّا ٱمْرَأَتَهُۥ قَدَّرْنَآ ۙ إِنَّهَا لَمِنَ ٱلْغَٰبِرِينَ ٦٠

ئىبراھىم: «ئى ئەلچىلەر! نېمە ئىش بىلەن كەلدىڭلار؟» دېدى﴿57﴾. ئۇلار ئېيتتى: «بىز ھەقىقەتەن گۇناھكار بىر قەۋم (نى جازالاش) ئۈچۈن ئەۋەتىلدۇق﴿58﴾. پەقەت لۇتنىڭ تەۋەلىرىلا بۇنىڭدىن مۇستەسنا. بىز ئۇلار (يەنى لۇتنىڭ تەۋەلىرى ۋە ئۇنىڭ ئائىلىسىدىكىلەر) نىڭ ھەممىسىنى (ئازابتىن) چوقۇم قۇتۇلدۇرىمىز﴿59﴾. پەقەت لۇتنىڭ خوتۇنىلا بۇنىڭدىن مۇستەسنا، بىز ئۇنىڭ چوقۇم باشقىلار بىلەن بىللە ئازابلىنىدىغانلىقىنى ئالدىن بېكىتتۇق»﴿60﴾.

پەرىشتىلەرنىڭ كېلىش سەۋەبى توغرىسىدا

ﷲ تائالا بۇ ئايەتتە، ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامدىن خەۋەر بېرىپ مۇنداق دەيدۇ: ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامدىن قورقۇنچ يوقاپ، خۇش خەۋەر بېرىلگەندىن كېيىن، ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام ئۇلارنىڭ نېمە ئىش ئۈچۈن كەلگەنلىكىنى سورىدى. ئاندىن ئۇلار مۇنداق دېدى: **﴿«بىز ھەقىقەتەن گۇناھكار بىر قەۋم (نى جازالاش) ئۈچۈن ئەۋەتىلدۇق»﴾** يەنى ئۇلار لۇت ئەلەيھىسسالام ۋە ئۇنىڭ تەۋەلىرىنى قۇتقۇزىدىغانلىقى پەقەت لۇتنىڭ ئايالىنى ھالاك قىلىدىغانلىقىدىن خەۋەر بەردى. شۇنىڭ ئۈچۈن ﷲ تائالا مۇنداق دېدى: **﴿پەقەت لۇتنىڭ خوتۇنىلا بۇنىڭدىن مۇستەسنا، بىز ئۇنىڭ چوقۇم باشقىلار بىلەن بىللە ئازابلىنىدىغانلىقىنى ئالدىن بېكىتتۇق﴾** يەنى قالغانلىرىنىڭ ھەممىسى ھالاك بولغۇچىلاردىندۇر.

* * * * * * *

فَلَمَّا جَآءَ ءَالَ لُوطٍ ٱلْمُرْسَلُونَ ٦١ قَالَ إِنَّكُمْ قَوْمٌ مُّنكَرُونَ ٦٢ قَالُوا۟ بَلْ جِئْنَٰكَ بِمَا كَانُوا۟ فِيهِ يَمْتَرُونَ ٦٣ وَأَتَيْنَٰكَ بِٱلْحَقِّ وَإِنَّا لَصَٰدِقُونَ ٦٤

ئەلچىلەر لۇتنىڭ ئائىلىسىگە كەلگەن چاغدا﴿61﴾. لۇت: «سىلەر ھەقىقەتەن ناتونۇش ئادەملەرغۇ؟» دېدى﴿62﴾. ئۇلار ئېيتتى: «ئۇنداق ئەمەس (بىز ﷲ نىڭ ئەلچىلىرىمىز)، بىز سېنىڭ ئالدىڭغا ئۇلار (يەنى سېنىڭ قەۋمىڭ) شەكلىنىۋاتقان ئازابنى ئېلىپ كەلدۇق﴿63﴾. **بىز ساڭا ھەقىقەتنى ئېلىپ كەلدۇق، بىز ئەلۋەتتە (سۆزىمىزدە) راستچىلمىز﴿64﴾.**

www.munber.org

پەرىشتىلەرنىڭ لۇت ئەلەيھىسسالامنىڭ قېشىغا كەلگەنلىكى توغرىسىدا

اللە تائالا بۇ ئايەتتە، پەرىشتىلەر لۇت ئەلەيھىسسالامنىڭ قېشىغا يۈزلىرى چىرايلىق، كېلىشكەن يىگىتلەر سۈرىتىدە كېلىپ ھويلىسىغا كىرگەندە، لۇت ئەلەيھىسسالامنىڭ ئۇلار بىلەن مۇنداق دېيىشكەنلىكىنى خەۋەر بېرىدۇ: ﴿**لۇت: «سىلەر ھەقىقەتەن ناتونۇش ئادەملەرغۇ؟» دېدى. ئۇلار ئېيتتى: «ئۇنداق ئەمەس (بىز اللە نىڭ ئەلچىلىرىمىز)، بىز سېنىڭ ئالدىڭغا ئۇلار (يەنى سېنىڭ قەۋمىڭ) شەكلىنىۋاتقان ئازابنى ئېلىپ كەلدۇق**﴾.

﴿**بىز ساڭا ھەقىقەتنى ئېلىپ كەلدۇق**﴾ اللە تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دېدى: ﴿پەرىشتىلەرنى پەقەت ھەق ئاساسىدا (يەنى ئازاب نازىل قىلىشىمىز مۇقەررەر بولغان چاغدىلا) نازىل قىلىمىز﴾[1].

﴿**بىز ئەلۋەتتە (سۆزىمىزدە) راستچىلمىز**﴾ بۇ ئايەت پەرىشتىلەرنىڭ لۇت ئەلەيھىسسالامنى قۇتقۇزۇپ، قەۋمىنى ھالاك قىلىش ئۈچۈن بەرگەن خەۋىرىنى كۈچلەندۈرۈش ئۈچۈندۇر.

* * * * * * *

فَأَسۡرِ بِأَهۡلِكَ بِقِطۡعٖ مِّنَ ٱلَّيۡلِ وَٱتَّبِعۡ أَدۡبَٰرَهُمۡ وَلَا يَلۡتَفِتۡ مِنكُمۡ أَحَدٞ وَٱمۡضُواْ حَيۡثُ تُؤۡمَرُونَ ﴿٦٥﴾ وَقَضَيۡنَآ إِلَيۡهِ ذَٰلِكَ ٱلۡأَمۡرَ أَنَّ دَابِرَ هَٰٓؤُلَآءِ مَقۡطُوعٞ مُّصۡبِحِينَ ﴿٦٦﴾

كېچىنىڭ ئاخىرىدا ئائىلەڭدىكىلەرنى ئېلىپ يولغا چىققىن، ئۆزەڭ ئۇلارنىڭ ئارقىسىدا ماڭغىن، سىلەردىن ھېچبىر ئادەم ئارقىسىغا قارىمىسۇن، سىلەر بۇيرۇلغان يەرگە يەتكۈچە ئالغا قاراپ مېڭىۋېرىڭلار» [65]. سەھەردە بۇلار (يەنى لۇتنىڭ قەۋمى) نىڭ يىلتىزى قۇرۇتۇلىدۇ (يەنى تەلتۆكۈس ھالاك قىلىنىدۇ) دېگەن ھۆكۈمنى لۇتقا ۋەھيى قىلدۇق [66].

لۇت ئەلەيھىسسالامنى ئائىلىسىدىكىلەرنى ئېلىپ كېچىدە چىقىپ كېتىشكە بۇيرۇش توغرىسىدا

اللە تائالا بۇ ئايەتتە، پەرىشتىلەرنىڭ لۇت ئەلەيھىسسالامنى كېچىنىڭ بىر قىسمى ئۆتكەندىن كېيىن ئائىلىسىدىكىلەرنى ئېلىپ مېڭىشقا، ئۇلارنىڭ بىخەتەرلىكى ئۈچۈن لۇت ئەلەيھىسسالامنى ئۇلارنىڭ ئارقىسىدىن مېڭىشقا بۇيرۇغانلىقىدىن خەۋەر بېرىدۇ. شۇنىڭدەك پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالاممۇ غازاتلاردا قوشۇننىڭ كەينىدە ماڭاتتى. ئاجىزلارنى ھىمايە قىلىپ، قوشۇننىڭ كەينىدە قالغانلارنى قوشۇنغا يېتىشتۈرەتتى.

﴿**سىلەردىن ھېچبىر ئادەم ئارقىسىغا قارىمىسۇن**﴾ يەنى قەۋمىنىڭ ھالاك قىلىنغان ئاۋازىنى ئاڭلىساڭلار، بۇرۇلۇپ ئۇلارغا قارىماڭلار. ئۇلارنى ئۇلارغا چۈشكەن ئازاب ئۇقۇبەت ئىچىدە تاشلاپ كېتىڭلار.

﴿**سىلەر بۇيرۇلغان يەرگە يەتكۈچە ئالغا قاراپ مېڭىۋېرىڭلار**﴾ خۇددى سىلەرنى يولغا باشلايدىغان كىشى سىلەر بىلەن بىرگە بولغاندەك ئالغا مېڭىۋېرىڭلار.

﴿**سەھەردە بۇلار (يەنى لۇتنىڭ قەۋمى) نىڭ يىلتىزى قۇرۇتۇلىدۇ (يەنى تەلتۆكۈس ھالاك قىلىنىدۇ) دېگەن ھۆكۈمنى لۇتقا ۋەھيى قىلدۇق**﴾ يەنى لوتقا بۇ ھەقتە ئىلگىرى ۋەھيي قىلغان ئىدۇق. اللە تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿شۈبھىسىزكى، ئۇلارغا ئازاب چۈشىدىغان چاغ تاڭ ۋاقتىدۇر، تاڭ يېقىن ئەمەسمۇ؟﴾[2].

---

[1] سۈرە ھىجر 8 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

[2] سۈرە ھۇد 81 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

www.munber.org

* * * * * * *

وَجَآءَ أَهۡلُ ٱلۡمَدِينَةِ يَسۡتَبۡشِرُونَ ﴿٦٧﴾ قَالَ إِنَّ هَٰٓؤُلَآءِ ضَيۡفِي فَلَا تَفۡضَحُونِ ﴿٦٨﴾ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ
وَلَا تُخۡزُونِ ﴿٦٩﴾ قَالُوٓاْ أَوَلَمۡ نَنۡهَكَ عَنِ ٱلۡعَٰلَمِينَ ﴿٧٠﴾ قَالَ هَٰٓؤُلَآءِ بَنَاتِيٓ إِن كُنتُمۡ فَٰعِلِينَ ﴿٧١﴾
لَعَمۡرُكَ إِنَّهُمۡ لَفِي سَكۡرَتِهِمۡ يَعۡمَهُونَ ﴿٧٢﴾

(سەدۇم) شەھىرىنىڭ ئاھالىسى (يەنى لۇتنىڭ قەۋمى) خۇشال بولۇشۇپ يېتىپ كېلىشتى[67]. لۇت ئېيتتى: «بۇلار مېنىڭ مېھمىنىم، (ئۇلارغا چېقىلىپ قويۇپ ئۇلارنىڭ ئالدىدا) مېنى رەسۋا قىلماڭلار[68]. اللە دىن قورقۇڭلار (مېھمىنىمنى خارلاش ئارقىلىق) مېنى خارلىماڭلار»[69]. ئۇلار: «بىز سېنى كەلگەن مۇساپىرلارنى ھىمايە قىلىشتىن توسمىغانمىدۇق؟» دېدى[70]. لۇت: «بۇلار مېنىڭ قىزلىرىم (يەنى قەۋمىمنىڭ قىزلىرى) دۇر، ئەگەر (قازائى شەھۋەت) قىلماقچى بولساڭلار (ئۇلارنى نىكاھلاپ ئېلىڭلار)» دېدى[71]. (ئى مۇھەممەد!) سېنىڭ ھاياتىڭ بىلەن قەسەمكى، ئۇلار ئەلۋەتتە گۇمراھلىقلىرىدا تېڭىرقاپ يۈرۈشىدۇ[72].

شەھەر ئەھلىنىڭ پەرىشتىلەرنىڭ قېشىغا ئۇلارنى ئەرلەر دەپ گۇمان قىلىپ كەلگەنلىكى توغرىسىدا

اللە تائالا بۇ ئايەتتە، لۇت ئەلەيھىسسالامنىڭ قەۋمىنىڭ لۇت ئەلەيھىسسالامنىڭ مېھمانلىرى ۋە ئۇلارنىڭ ناھايىتى چىرايلىق ئىكەنلىكىدىن خەۋەر تاپقاندا، بىلگەندە خۇشال بولۇپ كەلگەنلىكىدىن خەۋەر بېرىدۇ.

﴿**لۇت ئېيتتى: «بۇلار مېنىڭ مېھمىنىم، (ئۇلارغا چېقىلىپ قويۇپ ئۇلارنىڭ ئالدىدا) مېنى رەسۋا قىلماڭلار. اللە دىن قورقۇڭلار (مېھمىنىمنى خارلاش ئارقىلىق) مېنى خارلىماڭلار»**﴾ لۇت ئەلەيھىسسالام بۇ سۆزنى قەۋمىگە مېھمانلارنىڭ اللە تائالانىڭ ئەلچىلىرى ئىكەنلىكىنى بىلىشتىن بۇرۇن دېگەن ئىدى. بۇ ھەقتە سۈرە ھۇدتىمۇ بايان قىلىنغان ئىدى.

ئۇلار لۇت ئەلەيھىسسالامغا جاۋاب بېرىپ مۇنداق دېدى: ﴿**«بىز سېنى كەلگەن مۇساپىرلارنى ھىمايە قىلىشتىن توسمىغانمىدۇق؟»**﴾ يەنى سېنى بىرەر كىشىنى مېھمان قىلىشتىن توسمىغانمىدۇق؟ ئاندىن لۇت ئەلەيھىسسالام ئۇلارنى ئۆزلىرىنىڭ ئاياللىرىغا يېقىنچىلىق قىلىشقا، اللە تائالا ئۇلارغا يارىتىپ بەرگەن ھالال ئورۇندىن كېلىشكە بۇيرۇدى. بۇ توغرۇلۇق ئىلگىرىكى بابلاردا بايان قىلىنغاچقا بۇ يەردە قايتا تەكرارلاش ھاجەتسىز. ئۇلار ئۆزلىرىنى قورشاپ تۇرغان بالايى - ئاپەتتىن، سەھەردە دۇچ كېلىدىغانلىقى ئېنىق بولغان ئازابتىن بىخەۋەر ئىدى.

اللە تائالا مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا مۇنداق دېدى: ﴿**(ئى مۇھەممەد!) سېنىڭ ھاياتىڭ بىلەن قەسەمكى، ئۇلار ئەلۋەتتە گۇمراھلىقلىرىدا تېڭىرقاپ يۈرۈشىدۇ**﴾ يەنى بۇ ئايەتتە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ھاياتى بىلەن قەسەم قىلدى. بۇنىڭدا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇچۇن كاتتا، ئۇلۇغ، يۇقىرى مەرتىۋە ۋە شەرەپنىڭ بارلىقىغا دالالەت قىلىدۇ.

www.munber.org

ئەمر ئىبنى مالىك، ئەبۇجەۋزائىدىن ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمانىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: اللە تائالا مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامدىن ئۇلۇغراق بىر جاننى ياراتمىدى. ھەم اللە تائالانىڭ مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامدىن باشقا بىرەر كىشىنىڭ ھاياتى بىلەن قەسەمىمۇ قىلمىدى.

﴿**(ئى مۇھەممەد!) سېنىڭ ھاياتىڭ بىلەن قەسەمكى**﴾ يەنى سېنىڭ ھاياتىڭ، ئۆمرۈڭ ۋە دۇنيادا تۇرغانلىقىڭ بىلەن قەسەم قىلىمەن. ﴿**ئۇلار ئەلۋەتتە گۇمراھلىقلىرىدا تېڭىرقاپ يۈرۈشىدۇ**﴾ قەتادە بۇ ئايەتنىڭ مەنىسى ھەققىدە مۇنداق دەيدۇ: ئۇلار ئازغۇنلۇقلىرىدا ئويناپ يۈرىدۇ. ئەلى ئىبنى ئەبۇتەلھە ئىبنى ئابباسنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: ئى مۇھەممەد! سېنىڭ تۇرمۇشۇڭ بىلەن قەسەمكى، ئۇلار قايمۇقۇپ يۈرۈيدۇ.

* * * * * * *

فَأَخَذَتْهُمُ ٱلصَّيْحَةُ مُشْرِقِينَ ﴿٧٣﴾ فَجَعَلْنَا عَـٰلِيَهَا سَافِلَهَا وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهِمْ حِجَارَةً مِّن سِجِّيلٍ ﴿٧٤﴾ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَـَٔايَـٰتٍ لِّلْمُتَوَسِّمِينَ ﴿٧٥﴾ وَإِنَّهَا لَبِسَبِيلٍ مُّقِيمٍ ﴿٧٦﴾ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَـَٔايَةً لِّلْمُؤْمِنِينَ ﴿٧٧﴾

كۈن چىقار ۋاقتىدا ئۇلارغا قاتتىق چۇقان يۈزلەندى﴿73﴾***. بىز ئۇ شەھەرنى ئاستىن - ئۈستۈن قىلىۋەتتۇق (يەنى كۆمتۈرۈۋەتتۇق) ۋە ئۇلارنىڭ ئۈستىگە (يامغۇردەك) ساپال تاش ياغدۇردۇق***﴿74﴾***. ئۇنىڭدا (يەنى ئۇلارغا نازىل بولغان ئازابتا) كۆزەتكۈچىلەر ئۈچۈن ھەقىقەتەن نۇرغۇن ئىبرەتلەر بار***﴿75﴾***. ئۇ شەھەر (قۇرەيشلەر شامغا بارىدىغان) يول ئۈستىدە ھەقىقەتەن ھېلىمۇ مەۋجۇت تۇرماقتا***﴿76﴾***. بۇنىڭدا مۆمىنلەر ئۈچۈن ھەقىقەتەن ئىبرەت بار***﴿77﴾.

لۇت ئەلەيھىسسالامنىڭ قەۋمىنىڭ ھالاك قىلىنغانلىقى توغرىسىدا

﴿**ئۇلارغا قاتتىق چۇقان يۈزلەندى**﴾ بۇ شەھەرنى ئاستىن - ئۈستۈن قىلىپ، دۈم كۆمتۈرۈش ۋە ئۇلارنىڭ ئۈستىگە ساپال تاش ياغدۇرۇش بىلەن بىرگە ئاڭلىغان قۇلاقنى يارغۇدەك قاتتىق ئاۋازدۇر. بۇ ئەھۋال كۈن چىققان چاغدا يۈز بەرگەن ئىدى.

﴿**ئۇنىڭدا (يەنى ئۇلارغا نازىل بولغان ئازابتا) كۆزەتكۈچىلەر ئۈچۈن ھەقىقەتەن نۇرغۇن ئىبرەتلەر بار**﴾ يەنى بۇ شەھەرنىڭ ھازىرغىچە مەۋجۇت بولۇپ تۇرغان خارابە ئىزلىرى كۆزەتكۈچى ۋە ئەقىل ئىگىلىرى ئۈچۈن ئېيتقاندا، بۇ، اللە تائالانىڭ ئىنتىقام ئالغانلىقىغا پاكىت بولىدىغان ئېنىق دەلىلدۇر.

مۇجاھىد: ئايەتتىكى ”كۆزەتكۈچى (مۇتەۋەسسىمىين)“ دېگەن سۆزگە ھەقىقەتنى ئىزدىگۈچىلەر، دەپ مەنە ئېيتتى. ئىبنى ئابباس ۋە زەھھاك: كۆزەتكۈچىلەر، دېدى. قەتادە: ئىبرەت ئالغۇچىلار، دېدى. ئىبنى كەسىر: ئۇلار تەپەككۇر قىلغۇچىلار، دەپ تەپسىر قىلدى.

سەدۇمنىڭ يول ئۈستىگە قۇرۇلغان شەھەر ئىكەنلىكى توغرىسىدا

﴿**ئۇ شەھەر (قۇرەيشلەر شامغا بارىدىغان) يول ئۈستىدە ھەقىقەتەن ھېلىمۇ مەۋجۇت تۇرماقتا**﴾ يەنى تاشلار ياغدۇرۇلۇپ ئاستىن - ئۈستۈن بولۇپ كەتكەن پاسكىنا سېسىق كۆلدەك بولۇپ قالغان سەدۇم[1] شەھىرى تا ھازىرغىچە يولۇچىلار ئۆتۈپ تۇرىدىغان مەھيا يولىنىڭ ئۈستىدىدۇر.

---

[1] ھازىرقى سۈرىيەنىڭ ھىمس رايونىغا جايلاشقان شەھەرنىڭ ئىسمى [لىسانۇلئەرەب].

www.munber.org

اللە تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿(ئى ئەھلى مەككە!) سىلەر ئۇلارنىڭ يەرلىرىدىن ئەتىگەن - ئاخشامدا ئۆتۈپ تۇرىسىلەر، سىلەر چۈشەنمەمسىلەر؟﴾[1].

﴿**بۇنىڭدا مۆمىنلەر ئۈچۈن ھەقىقەتەن ئىبرەت بار**﴾ يەنى لۇت ئەلەيھىسسالام قەۋمىنى ئۇزۇل - كېسىل ھالاك قىلىش، لۇت ئەلەيھىسسالام ۋە ئۇنىڭ ئائىلىسىنى قۇتقۇزۇشىدىن ئىبارەت بۇ ئىشىمىزدا اللە تائالاغا ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبەرلىرىگە ئىمان كەلتۈرگۈچىلەر ئۈچۈن روشەن پاكىت باردۇر.

* * * * * * *

وَإِن كَانَ أَصْحَٰبُ ٱلْأَيْكَةِ لَظَٰلِمِينَ ﴿٧٨﴾ فَٱنتَقَمْنَا مِنْهُمْ وَإِنَّهُمَا لَبِإِمَامٍ مُّبِينٍ ﴿٧٩﴾

ئەيكىلىكلەر، شۇئەيبنىڭ قەۋمى ھەقىقەتەن زالىم ئىدى (يەنى كۇفرىدا ھەددىدىن ئاشقانلار ئىدى) ﴿78﴾. (شۇئەيبنىڭ پەيغەمبەرلىكىنى ئىنكار قىلغانلىقلىرى ئۈچۈن) ئۇلارنى ھالاك قىلدۇق، ئۇلار (يەنى بۇ ئىككى شەھەر) نىڭ ھەر ئىككىلىسى، شۈبھىسىزكى، ئاشكارا يول ئۈستىدىدۇر (ئى مەككە ئاھالىسى! ئۇلاردىن ئىبرەت ئالمامسىلەر؟) ﴿79﴾.

شۇئەيب ئەلەيھىسسالامنىڭ قەۋمى بولغان ئەيكىلىكلەرنىڭ ھالاك قىلىنىشى توغرىسىدا

ئەيكىلىكلەر[2] شۇئەيب ئەلەيھىسسالامنىڭ قەۋمىدۇر. زەھھاك، قەتادە ۋە باشقىلار مۇنداق دېدى: ئەيكە دېگەن قويۇق ئورمانلىقتۇر. ئەيكىلىكلەرنىڭ گۇناھى اللە تائالاغا شېرىك كەلتۈرۈش، يولدىن ئۆتكەن كارۋانلارنى بۇلاش ۋە ئۆلچەم - تارازىدا كەم بېرىشتەك رەزىل ئىشلار ئىدى. اللە تائالا ئۇلارغا قاتتىق ئاۋاز ۋە يەر تەۋرەش قاتارلىق ئازابلارنى ئەۋەتىش بىلەن ئۇلاردىن ئىنتىقام ئالدى. بۇ لۇت ئەلەيھىسسالامنىڭ قەۋمىنىڭ زامانىسىدىن كېيىن بولۇپ، بۇ ئىككى قەۋمنىڭ ياشىغان دەۋرى ۋە ئورنى يېقىن ئىدى. شۇنىڭ ئۈچۈن اللە تائالا مۇنداق دېدى: ﴿**ئۇ شەھەر (قۇرەيشلەر شامغا بارىدىغان) يول ئۈستىدە ھەقىقەتەن ھېلىمۇ مەۋجۇت تۇرماقتا**﴾ شۇنىڭ ئۈچۈن شۇئەيب ئەلەيھىسسالام قەۋمىنى ئاگاھلاندۇرغاندا مۇنداق دېدى: ﴿لۇت قەۋمى (نىڭ دىيارى) سىلەر (نىڭ جايىڭلار) دىن يىراق ئەمەس﴾[3].

* * * * * * *

وَلَقَدْ كَذَّبَ أَصْحَٰبُ ٱلْحِجْرِ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿٨٠﴾ وَءَاتَيْنَٰهُمْ ءَايَٰتِنَا فَكَانُوا۟ عَنْهَا مُعْرِضِينَ ﴿٨١﴾
وَكَانُوا۟ يَنْحِتُونَ مِنَ ٱلْجِبَالِ بُيُوتًا ءَامِنِينَ ﴿٨٢﴾ فَأَخَذَتْهُمُ ٱلصَّيْحَةُ مُصْبِحِينَ ﴿٨٣﴾ فَمَآ أَغْنَىٰ عَنْهُم
مَّا كَانُوا۟ يَكْسِبُونَ ﴿٨٤﴾

ھىجرلىكلەر ھەقىقەتەن پەيغەمبەرلەرنى ئىنكار قىلدى (يەنى ئۇلارنىڭ سالىھ ئەلەيھىسسالامنى ئىنكار قىلغانلىقى باشقا پەيغەمبەرلەرنىمۇ ئىنكار قىلغانلىقىدۇر) ﴿80﴾. ئۇلارغا مۆجىزىلىرىمىزنى كەلتۈردۇق (يەنى تاشتىن چىشى تۆگە چىقىرىشتەك قۇدرىتىمىزگە دالالەت قىلىدىغان مۆجىزىلەرنى ئۇلارغا كۆرسەتتۇق)، ئۇلار بۇ (مۆجىزە) لەردىن يۈز ئۆرۈدى ﴿81﴾. ئۇلار (ئازابتىن) ئەمىن بولغان ھالدا تاغلارنى تېشىپ (بۇ بىزنى اللە نىڭ ئازابىدىن ساقلايدۇ دەپ) ئۆي سالاتتى ﴿82﴾. لېكىن قاتتىق چۇقان سەھەردىلا

[1] سۈرە سافقات 137 — 138 - ئايەتلەر.
[2] ھازىرقى سەئۇدى ئەرەبىستانىنىڭ شىمالىدىكى تەبۇك شەھىرى ئەتراپىغا ئورۇنلاشقان شەھەر. [**مۇئجەمۇلبۇلدان**].
[3] سۈرە ھۇد 89 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

ئۇلارنى ھالاك قىلدى﴿83﴾. ئۇلارنىڭ قىلغان ئەمگەكلىرى ئۆزلىرىگە ئەسقاتمىدى (يەنى ئۇلارنىڭ سالغان بىنالىرى ئۇلارنى اللە نىڭ ئازابىدىن ساقلاپ قالالمىدى) ﴿84﴾.

سەمۇد قەۋمى بولغان ھىجرلىقلارنىڭ ھالاك قىلىنىشى توغرىسىدا

ھىجىرلىقلار[1] پەيغەمبەر سالىھ ئەلەيھىسسالامنى "يالغان" دېگەن سەمۇد قەۋمىدۇر. كىمكى بىر پەيغەمبەرنى يالغانغا چىقارسا، بارلىق پەيغەمبەرلەرنى يالغانغا چىقارغان بولىدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن ھىجرلىقلارغا "پەيغەمبەرلەرنى يالغانغا چىقارغان" دەپ نام بېرىلدى. اللە تائالا سالىھ ئەلەيھىسسالامنىڭ دۇئا قىلىشى بىلەن قاتتىق قۇرام تاشتىن تۆگە چىقىرىپ بەرگىنىدە، سالىھ ئەلەيھىسسالام ئۇلارغا ئېلىپ كەلگەن پەيغەمبەرلىكىنىڭ راستلىقىغا پاكىت بولىدىغان مۆجىزىنى ئۇلارغا ئېلىپ كەلگەنلىكىنى بايان قىلدى.

تۆگە ئۇلارنىڭ يۇرتلىرىدا ئوتلايدىغان بولۇپ، ئۇ يەردىكى سۇنى بىر كۈنى تۆگە ئىچىدىغان، يەنە بىر كۈنى ئۇلار (سالىھ ئەلەيھىسسالامنىڭ قەۋمى) ئىچىدىغان قىلىپ بەلگىلەنگەن ئىدى. ئۇلار ھەددىدىن ئېشىپ تۆگىنى بوغۇزلىدى. ئاندىن سالىھ ئەلەيھىسسالام ئۇلارغا مۇنداق دېدى: ﴿« ئۆيۈڭلاردا (ھاياتلىقتىن) ئۈچ كۈن بەھرىمەن بولۇۋېلىڭلار. بۇ ۋەدە يالغان ئەمەس »﴾[2] اللە تائالا مۇنداق دېدى: ﴿سەمۇدقا بولسا توغرا يولنى كۆرسەتتۇق، ئۇلار ھىدايەتتىن كورلۇق (يەنى گۇمراھلىق) نى ئارتۇق بىلدى﴾[3].

﴿ئۇلار (ئازابتىن) ئەمىن بولغان ھالدا تاغلارنى تېشىپ (بۇ بىزنى اللە نىڭ ئازابىدىن ساقلايدۇ دەپ) ئۆي سالاتتى﴾ يەنى ئۇلارنىڭ قورقۇنچىسى يوق، ئۇنداق ئۆيلەرگە ئېھتىياجى بولمىسىمۇ ئۇ ئۆيلەرنى ھەددىدىن ئاشقان ۋە كۆرەڭلىگەن ھالدا بىھۇدە سالاتتى. ئۇلارنىڭ ھىجىر جىلغىسىدىكى سالغان ئۆيلىرى ھازىرمۇ كۆزىمىزگە چېلىقىدۇ. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام تەبۇككا كېتىۋېتىپ ھىجىر جىلغىسىدىن ئۆتكەنىدە، بېشىنى پەس قىلىپ ئۇلۇغىنى تېزلەتتى ۋە ساھابىلىرىگە مۇنداق دېدى: « ئازاب چۈشكەن قەۋمنىڭ ماكانىغا يىغلىغان ھالدا كىرىڭلار، ئەگەر يىغلىيالمىساڭلار ئۇلارغا يەتكەن ئازابنىڭ سىلەرگە يېتىپ قېلىشىدىن قورقۇپ يىغلاڭلار ».

﴿لېكىن قاتتىق چۇقان سەھەردىلا ئۇلارنى ھالاك قىلدى﴾ يەنى تۆتىنچى كۈنى سەھەردە ئۇلارنى ھالاك قىلدى. **﴿ئۇلارنىڭ قىلغان ئەمگەكلىرى ئۆزلىرىگە ئەسقاتمىدى (يەنى ئۇلارنىڭ سالغان بىنالىرى ئۇلارنى اللە نىڭ ئازابىدىن ساقلاپ قالالمىدى)﴾** يەنى ئۇلار تۆگىنىڭ سۇ ئىچىشىگە بېخىللىق قىلىپ سۇغا قىسىلىپ قالماسلىقى ئۈچۈن تۆگىنى بوغۇزلاپ پايدىلانغان سۇ بىلەن ئالغان زىرائەت ۋە مېۋە قاتارلىق بايلىقلىرى ئۇلارغا اللە تائالا تەرەپتىن ئازاب كەلگەندە، ئۇلارنى ۋە ئازابتىن قۇتقۇزۇشقا قىلچىلىكمۇ ئەسقاتمىدى.

* * * * * * *

وَمَا خَلَقْنَا ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَآ إِلَّا بِٱلْحَقِّ ۗ وَإِنَّ ٱلسَّاعَةَ لَءَاتِيَةٌ ۖ فَٱصْفَحِ ٱلصَّفْحَ ٱلْجَمِيلَ ﴿٨٥﴾ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ ٱلْخَلَّٰقُ ٱلْعَلِيمُ ﴿٨٦﴾

---

[1] سەئۇدى ئەرەبىستانىنىڭ شىمالىغا ئورۇنلاشقان قەدىمى شەھەر.
[2] سۈرە ھۇد 65 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.
[3] سۈرە فۇسسىلەت 17 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

www.munber.org

بىز ئاسمانلارنى، زېمىننى ۋە ئۇلاردىكى نەرسىلەرنى پەقەت ھەق ئاساسىدىلا ياراتتۇق، قىيامەتنىڭ بولۇشى چوقۇمدۇر، (ئى مۇھەممەد! نادانلار بىلەن تەڭ بولمىغىن، ئۇلارغا)چىرايلىق مۇئامىلىدە بولغىن﴿85﴾. پەرۋەردىگارىڭ ھەقىقەتەن ھەممىنى ياراتقۇچىدۇر، (بەندىلەرنىڭ ئەھۋالىنى) بىلىپ تۇرغۇچىدۇر﴿86﴾.

دۇنيانىڭ مەنپەئەتلىنىش ئۈچۈن يارىتىلغانلىقى ۋە قىيامەتنىڭ چوقۇم بولىدىغانلىقى توغرىسىدا

﴿بىز ئاسمانلارنى، زېمىننى ۋە ئۇلاردىكى نەرسىلەرنى پەقەت ھەق ئاساسىدىلا ياراتتۇق، قىيامەتنىڭ بولۇشى چوقۇمدۇر﴾. ﴿ (الله) يامانلىق قىلغانلارنى قىلمىشلىرىغا قاراپ جازالايدۇ، ياخشىلىق قىلغانلار چىرايلىق مۇكاپات بېرىدۇ﴾[1] الله تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿ئاسماننى، زېمىننى ۋە ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى شەيئىلەرنى بىكار ياراتمىدۇق، ئۇ (يەنى ئۇلارنى بىكار يارىتىلغان دەپ قاراش) كاپىرلارنىڭ گۇمانىدۇر، كاپىرلارغا دوزاختىن ۋاي!﴾[2] ﴿ئى ئىنسانلار! بىزنى سىلەر ئۆزەڭلارنى بىكار ياراتتى (يەنى سىلەر بىزنى ھايۋاناتلارنى ياراتقىنىمىزدەك بىز ھېچقانداق ساۋابمۇ بەرمەيدىغان، جازامۇ بەرمەيدىغان قىلىپ ياراتتى)، ئۆزەڭلارنى بىزنىڭ دەرگاھىمىزغا قايتۇرۇلمايدۇ دەپ ئويلامسىلەر؟ ھەق - پادىشاھ الله ئۇستۇندۇر، ئۇنىڭدىن باشقا ھېچ ئىلاھ يوقتۇر، الله ئۇلۇغ ئەرشنىڭ پەرۋەردىگارىدۇر﴾[3].

ئاندىن الله تائالا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا قىيامەتنىڭ چوقۇم بولىدىغانلىقىنى خەۋەر قىلدى ۋە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى ئۆزىگە ئازار بەرگەن، ئۇلارغا ئېلىپ كەلگەن پەيغەمبەرلىكنى ئىنكار قىلغان مۇشرىكلاردىن چىرايلىقچە يۈز ئۆرۈشكە بۇيرۇدى: ﴿سەن ئۇلاردىن يۈز ئۆرۈگىن، سالام دېگىن (يەنى ئۇلارغا بەددۇئامۇ قىلمىغىن، دىنغا دەۋەتمۇ قىلمىغىن)، ئۇلار كەلگۈسىدە (كۇفرىنىڭ ئاقىۋىتىنى) بىلىدۇ﴾[4]. مۇجاھىد، قەتادە ۋە باشقىلار: بۇ ئايەت جىھاد قىلىشتىن بۇرۇن مەككىدە چۈشكەن بولۇپ جىھاد قىلىش ئايىتى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مەدىنىگە ھىجرەت قىلغاندىن كېيىن چۈشكەن، دېدى.

﴿پەرۋەردىگارىڭ ھەقىقەتەن ھەممىنى ياراتقۇچىدۇر، (بەندىلەرنىڭ ئەھۋالىنى) بىلىپ تۇرغۇچىدۇر﴾

بۇ ئايەت قايتىپ بارىدىغان جاينىڭ قىيامەت مەيدانى ئىكەنلىكىنى، الله تائالانىڭ قىيامەتنى قائىم قىلىشقا قادىر ئىكەنلىكىنى، ھەر قانداق نەرسىنى يارىتىشقا ئاجىز كېلىپ قالمايدىغانلىقىنى، زېمىننىڭ ھەر قانداق بىر بۇلۇڭ - پۇشقاقلىرىدا تىما - تىما بولۇپ كەتكەن جەسەتلەر ۋە باشقا نەرسىلەرنى بىلىشكە قادىر ئىكەنلىكىنى تەكىتلەش ئۈچۈندۇر.

الله تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿ئاسمانلارنى ۋە زېمىننى ياراتقان زات ئۇلارنىڭ ئوخشىشىنى يارىتىشقا قادىر ئەمەسمۇ؟ ئۇ بۇنىڭغا قادىر، الله ماھىر ياراتقۇچىدۇر، ھەممىنى بىلگۈچىدۇر. الله بىرەر شەيئىنى (يارىتىشنى) ئىرادە قىلسا، ئۇنىڭغا «ۋۇجۇتقا كەل» دەيدۇ - دە، ئۇ ۋۇجۇتقا كېلىدۇ. الله پاكتۇركى، ھەر بىر نەرسىنىڭ ئىگىلىك ھوقۇقى ئۇنىڭ قولىدىدۇر، (ئۆلگەندىن كېيىن) ئۇنىڭ دەرگاھىغا قايتۇرۇلىسىلەر﴾[5]

(1) سۈرە نەجم 31 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.
(2) سۈرە ساد 27 - ئايەت.
(3) سۈرە مۆئمىنۇن 115 — 116 - ئايەتلەر.
(4) سۈرە زۇخرۇف 89 - ئايەت.
(5) سۈرە ياسىن 81 — 83 - ئايەتلەر.

www.munber.org

وَلَقَدْ ءَاتَيْنَٰكَ سَبْعًا مِّنَ ٱلْمَثَانِى وَٱلْقُرْءَانَ ٱلْعَظِيمَ ﴿٨٧﴾ لَا تَمُدَّنَّ عَيْنَيْكَ إِلَىٰ مَا مَتَّعْنَا بِهِۦٓ أَزْوَٰجًا مِّنْهُمْ وَلَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ وَٱخْفِضْ جَنَاحَكَ لِلْمُؤْمِنِينَ ﴿٨٨﴾

(نامازدا) تەكرارلىنىپ تۇرىدىغان يەتتە ئايەتنى (يەنى سۈرە فاتىھەنى) ۋە ئۇلۇغ قۇرئاننى ھەقىقەتەن ساڭا ئاتا قىلدۇق﴿87﴾. بەزى كاپىرلارنىڭ بىز بەھرىمەن قىلغان نەرسىلىرىگە كۆز سالمىغىن، ئۇلار (نىڭ ئىمان ئېيتمىغانلىقىدىن) قايغۇرمىغىن، مۆمىنلەرگە كەمتەر بولغىن﴿88﴾.

قۇرئاننى نازىل قىلىش ۋە ئۇنىڭغا دەۋەت قىلىشقا بۇيرۇش توغرىسىدا

الله تائالا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا مۇنداق دەيدۇ: بىز ساڭا كاتتا قۇرئاننى بەردۇق. سەن دۇنياغا ۋە ئۇنىڭ زىبۇزىننەتلىرىگە كۆز سالمىغىن. بىز دۇنيا ئەھلىنى بەھرىمەن قىلغان زىبۇزىننەتلەر ئۇلارنى سىناش ئۈچۈندۇر. بەھرىمەن بولۇۋاتقان زىبۇزىننەتلەرنىڭ سەندىمۇ بولۇشىنى ئارزۇ قىلمىغىن. ئۇلارنىڭ سېنى يالغانچى دېگەنلىكى ۋە دىنىڭغا قارشى چىقانلىقى ئۈچۈن كۆڭلۈڭ يېرىم بولمىسۇن. ﴿ساڭا ئەگەشكەن مۆمىنلەرگە مۇلايىم بولغىن﴾(1).

الله تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿(ئى ئىنسانلار!) شۈبھىسىزكى، سىلەرگە ئۆز ئاراڭلاردىن پەيغەمبەر كەلدى. سىلەرنىڭ كۈلپەت چېكىشىڭلار ئۇنىڭغا ئېغىر تۇيۇلىدۇ؛ ئۇ سىلەرنىڭ (ھىدايەت تېپىشىڭلارغا) ھېرىستۇر، مۆمىنلەرگە ئامراقتۇر، ناھايىتى كۆيۈمچاندۇر﴾(2).

ئايەتتىكى: ﴿تەكرارلىنىپ تۇرىدىغان يەتتە﴾ دېگەن سۆزنىڭ مەنىسى ھەققىدە ھەر خىل كۆز قاراشلار بار. بىرىنچى؛ ئىبنى مەسئۇد، ئىبنى ئۆمەر، ئىبنى ئابباس، مۇجاھىد، سەئىد ئىبنى جۇبەير، زەھھاك ۋە باشقىلار مۇنداق دەيدۇ: ئۇ بەقەرە، ئال ئىمران، نىسا، مائىدە، ئەنئام، ئەئراف ۋە يۇنۇستىن ئىبارەت يەتتە ئۇزۇن سۈرىدۇر. ئىبنى ئابباس ۋە سەئىد ئىبنى جۇبەير بۇنى ئالاھىدە تەكىتلىدى.

سەئىد ئىبنى جۇبەير مۇنداق دېدى: الله تائالا ئۇ سۈرىلەردە مىراس ۋە جازا ھۆكۈملىرىنى ئىلگىرىكىلەرنىڭ قىسسىلىرىنى ۋە باشقا شەرىئەت ھۆكۈملىرىنى بايان قىلدى. ئىبنى ئابباس مۇنداق دېدى: مىساللارنى، ئىلگىرىكىلەرنىڭ خەۋەرلىرىنى ۋە ۋەز - نەسىھەتلەرنى بايان قىلدى.

ئىككىنچى؛ ئۇنىڭ مەنىسى سۈرە فاتىھەدىن ئىبارەت يەتتە ئايەتنى كۆرسىتىدۇ. بۇ ئەلى، ئۆمەر، ئىبنى مەسئۇد ۋە ئىبنى ئابباس قاتارلىقلاردىن رىۋايەت قىلىنغان. ئىبنى ئابباس مۇنداق دەيدۇ: بىسمىللاھىر رەھمانىر رەھىيم، يەتتىنچى ئايەتتۇر(3)، ئۇنى الله تائالا سىلەرگە خاس قىلدى. ئىبراھىم نەخەئىي، ئابدۇللاھ ئىبنى ئۇبەيد ئىبنى ئەبۇمەلىكە شەھرى ئىبنى ھەۋشەب، ھەسەنبەسرى ۋە مۇجاھىد قاتارلىقلارمۇ ئىبنى ئابباسنىڭ پىكرىگە قوشۇلدى.

ئىمام بۇخارى بۇ ھەقتە ئىككى ھەدىس رىۋايەت قىلدى. ئەبۇسەئىد ئىبنى مۇئەللا مۇنداق دەيدۇ: مەن ناماز ئوقۇۋاتقان ئىدىم. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام يېنىمدىن ئۆتۈپ كېتىۋېتىپ مېنى چاقىردى. مەن ناماز ئوقۇپ بولغۇچە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ قېشىغا كەلمىدىم، نامازنى ئوقۇپ بولۇپ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ قېشىغا باردىم. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: «مەن سېنى چاقىرسام نېمىشقا كەلمەيسەن؟» دېدى. مەن: ئى الله نىڭ پەيغەمبىرى! ناماز ئوقۇۋاتقان ئىدىم، دېدىم. پەيغەمبەر

(1) سۈرە شۇئەرا 215 - ئايەت.
(2) سۈرە تەۋبە 128 - ئايەت.
(3) يەنى سۈرە فاتىھە بىسمىللىنى قوشقاندا يەتتە ئايەت بولىدۇ، دېمەكچى بولۇشى مۇمكىن.

www.munber.org

ئەلەيھىسسالام: «اللە تائالا: ﴿ئى مۆمىنلەر! اللە ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرى سىلەرنى تىرىلدۈرىدىغان (يەنى ئەبەدىي ھاياتقا ئېرىشتۈرىدىغان) ئىمانغا دەۋەت قىلسا، ئۇنى قوبۇل قىلىڭلار﴾[1] دېمىدىمۇ؟ مەن مەسچىتتىن چىقىپ كېتىشتىن بۇرۇن ساڭا قۇرئاننىڭ ئىچىدىكى ئەڭ ئۇلۇغ بىر سۈرىنى ئۆگىتىپ قويىمەن» دېدى. بىر ئازدىن كېيىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مەسچىتتىن چىقىپ كېتىشكە تەمشىلىۋاتقاندا ئۇنىڭغا: ئى اللە نىڭ پەيغەمبىرى! سەن قۇرئاننىڭ ئىچىدىكى ئەڭ ئۇلۇغ بىر سۈرەنى ماڭا ئۆگىتىپ قويىماقچى بولغان ئىدىڭ، دېدىم. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: «ھەئە، شۇنداق. ئۇ "ئەلھەمدۇ لىللاھى رەببىلئالەمىين"[2] دۇر. ئۇ نامازدا تەكرارلىنىپ تۇرىدىغان يەتتە ئايەتتۇر ۋە ماڭا بېرىلگەن كاتتا قۇرئاندۇر» دېدى.

يەنە بىر ھەدىستە ئىمام بۇخارى ئەبۇھۇرەيرەدىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: «قۇرئاننىڭ جەۋھىرى سۈرە فاتىھە، نامازدا تەكرارلىنىپ تۇرىدىغان يەتتە ئايەتتۇر ۋە ئۇلۇغ قۇرئان كەرىمدۇر».

دېمەك، بۇ ھەدىسلەر سۈرە فاتىھەنىڭ تەكرارلىنىپ تۇرىدىغان يەتتە ئايەت ۋە كاتتا قۇرئانلىقىغا ئوچۇق پاكىتتۇر. لېكىن سۈرە فاتىھەدىن باشقا سۈرىلەرنى تەكرارلىنىپ تۇرىدىغان يەتتە ئايەت دەپ سۈپەتلەش زىت كەلمەيدۇ. چۈنكى ئۇ سۈرىلەردىمۇ بۇ سۈپەتلەر تېپىلىدۇ. شۇنداقلا بۇ قۇرئاننىڭ ھەممىسىنى بۇ سۈپەت بىلەن سۈپەتلەشكىمۇ زىت كەلمەيدۇ.

اللە تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿اللە سۆزلەرنىڭ ئەڭ چىرايلىقى بولغان قۇرئاننى نازىل قىلدى. (پاساھەتتە، بالاغەتتە) ئۇنىڭ بەزىسى بەزىسىگە ئوخشاپ كېتىدۇ، (ۋەز - نەسىھەتلەر، ئەھكاملار، قىسسىلەر ئۇنىڭدا) تەكرارلىنىدۇ﴾[3] دېمەك، قۇرئان بىر تەرەپتىن مەنىسى بەزىسى - بەزىسىگە ئوخشاپ كېتىدىغان يەنە بىر تەرەپتىن تەكرارلىنىدىغان ئۇلۇغ قۇرئاندۇر.

﴿**بەزى كاپىرلارنىڭ بىز بەھرىمەن قىلغان نەرسىلىرىگە كۆز سالمىغىن**﴾ يەنى اللە تائالا ساڭا بەرگەن كاتتا قۇرئاننى غەنىمەت بىلىپ، ئۇلار بەھرىمەن بولۇۋاتقان، تۈگەپ كېتىدىغان نازۇنېمەتلەرگە كۆز قىرىڭنى سالمىغىن. بۇ ئايەت ھەققىدە ئەۋفىي، ئىبنى ئابباسنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: بىر ئادەمنىڭ ئۆزىنىڭ ھەمراھىدا بار بولغان نەرسىنى مەندىمۇ بولسىكەن دەپ ئارزۇ قىلىشى، مەنئى قىلىندى.

* * * * * * *

وَقُلۡ إِنِّيٓ أَنَا ٱلنَّذِيرُ ٱلۡمُبِينُ ﴿٨٩﴾ كَمَآ أَنزَلۡنَا عَلَى ٱلۡمُقۡتَسِمِينَ ﴿٩٠﴾ ٱلَّذِينَ جَعَلُواْ ٱلۡقُرۡءَانَ عِضِينَ ﴿٩١﴾ فَوَرَبِّكَ لَنَسۡـَٔلَنَّهُمۡ أَجۡمَعِينَ ﴿٩٢﴾ عَمَّا كَانُواْ يَعۡمَلُونَ ﴿٩٣﴾

«مەن ھەقىقەتەن (سىلەرنى اللە نىڭ ئازابىنىڭ نازىل بولۇشىدىن) ئاشكارا ئاگاھلاندۇرغۇچىمەن» دېگىن﴿89﴾. پارچىلىۋەتكۈچىلەرگە (يەنى يەھۇدىيلار ۋە ناسارالارغا تەۋرات بىلەن ئىنجىلنى) نازىل قىلغانىدەك (ساڭا سۈرە فاتىھە بىلەن ئۇلۇغ قۇرئاننى نازىل قىلدۇق)﴿90﴾. ئۇلار (يەنى يەھۇدىيلار ۋە ناسارالار) قۇرئاننى پارچە - پارچە قىلىۋەتتى (يەنى قۇرئاننىڭ بەزىسىگە ئىشىنىپ، بەزىسىنى ئىنكار

---

[1] سۈرە ئەنفال 24 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.
[2] يەنى سۈرە فاتىھەدۇر دېمەكچى.
[3] سۈرە زۇمەر 23 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

www.munber.org

قىلىدى)﴾[91]. پەرۋەردىگارىڭنىڭ نامى بىلەن قەسەمكى، ئۇلار (يەنى خالايىق) نىڭ ھەممىسىنىڭ (بۇ دۇنيادا) قىلغان ئىشلىرىنى چوقۇم سورايمىز﴿93-92﴾.

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئاشكارا ئاگاھلاندۇرغۇچى ئىكەنلىكى توغرىسىدا

الله تائالا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى كىشىلەرگە مۇنداق دېيىشكە بۇيرۇيدۇ: ﴿**«مەن ھەقىقەتەن (سىلەرنى الله نىڭ ئازابىنىڭ نازىل بولۇشىدىن) ئاشكارا ئاگاھلاندۇرغۇچىمەن»**﴾ يەنى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئىلگىرىكى ئۈممەتلەردىن ئۆزىنىڭ پەيغەمبەرلىرىنى يالغان دېگەن كىشىلەردىن الله تائالا ئىنتىقام ئېلىپ، ئۇلارغا ئازاب چۈشۈرگەندەك ئۆزىنى يالغان دېگۈچىلەرنى ئۇلارغا دەرتلىك ئازابنىڭ چۈشۈشىدىن ئاگاھلاندۇرىدۇ.

ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم، ئەبۇمۇسا رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: «مەن ۋە الله تائالا مەن بىلەن ئەۋەتكەن پەيغەمبەرلىك، خۇددى ئۆز قەۋمىگە كېلىپ: ئى قەۋمىم! مەن ھەقىقەتەن بۇ تەرەپكە باستۇرۇپ كېلىۋاتقان بىر قوشۇننى ئۆز كۆزۈم بىلەن كۆردۈم، مەن ھەقىقەتەن ئاشكارا ئاگاھلاندۇرغۇچىمەن، ئۆزەڭلارنى قۇتقۇزۇڭلار! ئۆزەڭلارنى قۇتقۇزۇڭلار! دېگەن بىر كىشىگە ئوخشاشتۇر. شۇنىڭ بىلەن ئۇنىڭ قەۋمىدىن بىر تۈركۈم كىشىلەر ئۇنىڭغا ئىتائەت قىلىپ، قاراڭغۇ چۈشۈشى بىلەنلا يولغا چىقىپ، پاناھ جاي تېپىپ ئۆزلىرىنى قۇتقۇزدى. يەنە بىر تۈركۈم كىشىلەر بولسا، ئۇنى يالغانچى دەپ قاراپ ئۆز ئورۇنلىرىدا تاڭ ئاتقۇزدى. شۇنىڭ بىلەن سەھەردە قوشۇن باستۇرۇپ كېلىپ، ئۇلارنى تەلتۆكۈس يوقاتتى. ئەنە شۇ ماڭا ئىتائەت قىلغان ۋە مەن ئېلىپ كەلگەن نەرسىگە ئەگەشكەن كىشى بىلەن ماڭا ئاسىي بولغان ۋە مەن ئېلىپ كەلگەن ھەقنى ئىنكار قىلغان كىشىنىڭ مىسالىدۇر».

﴿پارچىلىۋەتكۈچىلەرگە﴾ دېگەن سۆزنىڭ تەپسىرى توغرىسىدا

﴿**پارچىلىۋەتكۈچىلەرگە**﴾ يەنى ئىتتىپاق تۈزۈپ قەسەم قىلغۇچىلار، ئۇلار پەيغەمبەرلەرگە قارشىلىق قىلىشقا، ئۇلارنى يالغانچىغا چىقىرىشقا ۋە ئۇلارغا ئەزىيەت بېرىشكە ئىتتىپاقلىشىپ قەسەم قىلىشىدۇ. الله تائالا بۇ ھەقتە سالىھ ئەلەيھىسسالامنىڭ قەۋمىنىڭ سۆزىدىن خەۋەر بېرىپ مۇنداق دەيدۇ: ﴿ئۇلار: «ئۆز ئارا الله بىلەن قەسەم قىلىشىڭلار» دېدى. ئۇلار ئېيتتى: «بىر كېچىدە سالىھنى ۋە ئۇنىڭ تەۋەلىرىنى چوقۇم ئۆلتۈرەيلى، ئاندىن چوقۇم ئۇنىڭ (يەنى ئۇلارنىڭ) ئىگىسىگە، ئۇ ئۆلتۈرۈلگەن چاغدا بىز ئۇستىدە ئەمەس ئىدۇق، بىز ھەقىقەتەن راستچىلمىز، دەيلى»﴾[1] مۇجاھىد: ئۆز ئارا قەسەم ئىچىشكەن دېگەنلىك بولىدۇ، دېدى. الله تائالانىڭ تۆۋەندىكى ئايەتلىرىگە ئوخشاش: ﴿ئۇلار: «الله ئۆلۈكنى تىرىلدۈرمەيدۇ» دەپ قاتتىق قەسەم ئىچىشتى، ئۇنداق ئەمەس (يەنى ئۆلۈكنى تىرىلدۈرىدۇ)، الله ۋەدىسىنى چوقۇم ئىشقا ئاشۇرىدۇ. لېكىن، ئىنسانلارنىڭ تولىسى (الله نىڭ قۇدرىتىنى) بىلمەيدۇ (شۇڭلاشقا ئۆلگەندىن كېيىن تىرىلىشنى ئىنكار قىلىدۇ)﴾[2] ﴿(ئۇلارغا) سىلەر ئىلگىرى، بىز ھەرگىز يوقالمايمىز، دەپ قەسەم ئىچمىگەنمىدىڭلار؟ (دېيىلىدۇ)﴾[3] ﴿(ئەئرافتىكىلەر دوزىخىلارغا مۆمىنلەرنىڭ پېقىرلىرىنى كۆرسىتىپ تۇرۇپ) سىلەر الله نىڭ رەھمىتىگە ئېرىشەلمەيدۇ، دەپ قەسەم قىلغان كىشىلەر مۇشۇلارمۇ؟﴾[4] يەنى ئۇلار

---

[1] سۈرە نەمل 49 - ئايەت.
[2] سۈرە نەھل 38 - ئايەت.
[3] سۈرە ئىبراھىم 44 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.
[4] سۈرە ئەئراف 49 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

www.munber.org

دۇنيادا بىر نەرسىنى يالغان دېسىلا ئۇنىڭغا قەسەم ئىچىدىغانلىقى ئۈچۈن، ئۇلار ”قەسەم قىلغۇچىلار“ دەپ ئاتالدى.

﴿ئۇلار (يەنى يەھۇدىيلار ۋە ناسارالار) قۇرئاننى پارچە - پارچە قىلىۋەتتى (يەنى قۇرئاننىڭ بەزىسىگە ئىشىنىپ، بەزىسىنى ئىنكار قىلدى﴾ يەنى ئۇلار ئۆزلىرىگە نازىل قىلىنغان كىتابلارنى بۆلۈپ، بەزىسىگە ئىشەندى ۋە بەزىسىنى ئىنكار قىلدى.

ئىمام بۇخارى ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ بۇ ئايەتنىڭ مەنىسى ھەققىدە مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: ئۇلار ئەھلى كىتاب بولۇپ، قۇرئاننى بىر قانچە بۆلەكلەرگە بۆلۈپ ئۇنىڭ بەزىسىگە ئىشەندى ۋە بەزىسىگە ئىنكار قىلدى.

پارچىلىۋەتكۈچىلەر دېگەن سۆزدىن قۇرەيش قەبىلىسى، قۇرئان دېگەن سۆزدىن مۇشۇ قۇرئان كۆزدە تۇتۇلىدۇ، دېگەن كۆز قاراشمۇ بار.

قۇرئاننى بۆلەكلەرگە بۆلىۋەتتى، دېگەن سۆز توغرىسىدا ئەتا مۇنداق دېدى: قۇرەيش كاپىرلىرىنىڭ بەزىلىرى قۇرئاننى سېھىر دېدى. بەزىلىرى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى مەجنۇن ۋە بەزىلىرى كاھىن دېدى. مانا بۇ قۇرئاننى بۆلەكلەرگە بۆلگەنلىكتۇر.

ئىبنى ئىسھاق، ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: ۋەلىد ئىبنى مۇغىيرەنىڭ قېشىغا قۇرەيشلىكلەردىن بىر توپ ئادەم توپلاشتى. ۋەلىد ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى كاتتىلاردىن ئىدى. بۇ ھەج مەۋسۇمى يېقىنلىشىپ قالغان بىر چاغ بولۇپ، ۋەلىد ئۇلارغا: ئى قۇرەيش گۇرۇھى! ھەج مەۋسۇمى يېقىنلىشىپ قالدى، ئەرەب ئۆمەكلىرى ھەج مەۋسۇمىدە بۇ يەرگە كېلىشكە باشلايدۇ ئۇلار كەلسە سىلەرنىڭ ھەمراھىڭلار مۇھەممەدنىڭ ئىشى توغرۇلۇق ئاڭلايدۇ. سىلەر ئۇ توغرۇلۇق بىر پىكىرگە كېلىڭلار، سىلەر بەزىڭلارنى بەزىڭلار يالغانچىغا چىقىرىپ، بىر - بىرىڭلارنىڭ سۆزىنى رەت قىلىپ، ئىختىلاپ تۇغدۇرماڭلار، دېدى. ئۇلار: ئى ۋەلىد! سەن بىزگە بىر پىكىرنى تۇرغۇزۇپ بەرگىن، بىز ئۇنى ساڭا ئەگىشىپ دەيلى، دېدى. ۋەلىد: ياق، سىلەر ئاۋۋال دەڭلار، مەن ئاڭلاپ باقاي، دېدى. ئۇلار: كاھىن دەيلى، دېدى. ۋەلىد ئۇ كاھىن ئەمەس، دېدى. ئۇلار: ئەمىسە ساراڭ دەيلى، دېدى. ۋەلىد: ئۇ ساراڭ ئەمەس، دېدى. ئۇلار: ئەمىسە شائىر دەيلى، دېدى. ۋەلىد: ئۇ شائىر ئەمەس دېدى. ئۇلار: ئەمىسە سېھىرگەر دەيلى، دېدى. ۋەلىد: ئۇ سېھىرگەر ئەمەس، دېدى. ئۇلار: ئۇنداقتا نېمە دەيمىز؟ دېدى. ۋەلىد: اللە نىڭ نامى بىلەن قەسەمكى، ھەقىقەتەن ئۇنىڭ سۆزى ئىنتايىن شېرىندۇر. سىلەر مۇشۇ گەپتىن بىرەرسىنى دېسەڭلار، ئۇ گەپنىڭ توغرا ئەمەسلىكى بىلىنىپ قالىدۇ. ئەمما سېھىرگەر دېگەن سۆزۈڭلار بىر ئاز ماس كېلىدىكەن. سىلەر ئۇنى سېھىرگەر دەڭلار، دېدى. شۇنىڭ بىلەن ئۇلار پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى سېھىرگەر دەيدىغان بولۇپ ۋەلىدنىڭ قېشىدىن تارقىلىپ كېتىشتى. ئۇلار ھەققىدە اللە تائالا بۇ ئايەتلەرنى نازىل قىلدى: **﴿ئۇلار (يەنى يەھۇدىيلار ۋە ناسارالار) قۇرئاننى پارچە - پارچە قىلىۋەتتى (يەنى قۇرئاننىڭ بەزىسىگە ئىشىنىپ، بەزىسىنى ئىنكار قىلدى). پەرۋەردىگارىڭنىڭ نامى بىلەن قەسەمكى، ئۇلار (يەنى خالايىق) نىڭ ھەممىسىنىڭ (بۇ دۇنيادا) قىلغان ئىشلىرىنى چوقۇم سورايمىز﴾.**

ئەبۇجەئفەر، رەبىيئتىن ئەبۇئالىيەنىڭ بۇ ئايەتلەر ھەققىدە مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: بەندىلەرنىڭ ھەممىسى قىيامەت كۈنى نېمىگە ئىبادەت قىلغانلىقى ۋە پەيغەمبەرلەرگە نېمە دەپ ئىنكاس قايتۇرغانلىقىدىن ئىبارەت ئىككى ئىشتىن سورىلىدۇ.

ئەلى ئىبنى ئەبۇتەلھە، ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ بۇ ئايەتلەر ۋە ﴿بۇ كۈندە ھېچبىر ئىنسان ۋە جىن ئۆزىنىڭ گۇناھىدىن سورالمايدۇ (يەنى گۇناھكارلارنىڭ ئالاھىدە ئالامىتى بولغانلىقتىن

www.munber.org

مۇنداق سوراشقا ھاجەت بولمايدۇ﴾[1] دېگەن ئايەت ھەققىدە مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: اللہ تائالا ئۇلارنىڭ قىلغان ئەمەللىرىنى ھەقىقەتەن ئېنىق بىلگەنلىكى ئۈچۈن ئۇلاردىن مۇنداق ئەمەللەرنى قىلدىڭلارمۇ؟ دەپ سورىمايدۇ. بەلكى بۇنداق - بۇنداق ئەمەللەرنى نېمىشقا قىلدىڭلار؟ دەپ سورايدۇ.

* * * * * * *

فَٱصۡدَعۡ بِمَا تُؤۡمَرُ وَأَعۡرِضۡ عَنِ ٱلۡمُشۡرِكِينَ ٩٤ إِنَّا كَفَيۡنَٰكَ ٱلۡمُسۡتَهۡزِءِينَ ٩٥ ٱلَّذِينَ
يَجۡعَلُونَ مَعَ ٱللَّهِ إِلَٰهًا ءَاخَرَۚ فَسَوۡفَ يَعۡلَمُونَ ٩٦ وَلَقَدۡ نَعۡلَمُ أَنَّكَ يَضِيقُ صَدۡرُكَ بِمَا يَقُولُونَ
٩٧ فَسَبِّحۡ بِحَمۡدِ رَبِّكَ وَكُن مِّنَ ٱلسَّٰجِدِينَ ٩٨ وَٱعۡبُدۡ رَبَّكَ حَتَّىٰ يَأۡتِيَكَ ٱلۡيَقِينُ ٩٩

ساڭا بۇيرۇلغاننى (يەنى پەرۋەردىگارىڭنىڭ ئەمرىنى) ئاشكارا ئوتتۇرىغا قويغىن، مۇشرىكلار (نىڭ مەسخىرەلىرىگە) پەرۋا قىلمىغىن﴿94﴾. سېنى مەسخىرە قىلغۇچىلارغا بىز چوقۇم تېتىيمىز﴿95﴾. ئۇلار باشقا مەبۇدلارنى اللہ غا شېرىك قىلىدۇ، ئۇلار ئۇزاققا قالماي (ئىشنىڭ ئاقىۋىتىنى) بىلىدۇ﴿96﴾. بىز ئۇلارنىڭ سۆزلىرىدىن يۈرىكىڭنىڭ سىقىلىۋاتقانلىقىنى ئوبدان بىلىمىز﴿97﴾. پەرۋەردىگارىڭغا ھەمدۇ ۋە تەسبىھ ئېيتقىن، ھەم سەجدە قىلغۇچىلاردىن بولغىن﴿98﴾. سەن ئۆزەڭگە ئۆلۈم كەلگەنگە (يەنى ئەجىلىڭ يەتكەنگە) قەدەر پەرۋەردىگارىڭغا ئىبادەت قىلغىن﴿99﴾.

ھەقىقەتنى ئاشكارا ئوتتۇرىغا قويۇپ ئىجرا قىلىشقا بۇيرۇش توغرىسىدا

اللہ تائالا مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنى پەيغەمبەرلىكنى يەتكۈزۈشكە ۋە ئۇنى ئاشكارا ئوتتۇرىغا قويۇپ ئىجرا قىلىپ، مۇشرىكلارغا تاقابىل تۇرۇشقا بۇيرۇپ مۇنداق دەيدۇ: ﴿**ساڭا بۇيرۇلغاننى (يەنى پەرۋەردىگارىڭنىڭ ئەمرىنى) ئاشكارا ئوتتۇرىغا قويغىن**﴾ ئىبنى ئابباس بۇ ئايەتنى: ئۇنى ئىجرا قىلغىن دېگەنلىكتۇر، دەپ تەپسىر قىلدى.

مۇجاھىد: نامازدا قۇرئاننى ئۈنلۈك ئوقۇ دېگەنلىكتۇر، دېدى. ئەبۇئۇبەيدە ئابدۇللاھ ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بۇ ئايەت چۈشكىچە مەخپىي دەۋەت قىلغان ئىدى. بۇ ئايەت چۈشكەندىن كېيىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ۋە ساھابىلىرى ئاشكارا دەۋەت قىلىشقا چىقتى.

مۇشرىكلاردىن يۈز ئۆرۈشكە بۇيرۇش ۋە مەسخىرە قىلغۇچىلارغا اللہ تائالانىڭ ئۆزى تاقابىل تۇرىدىغانلىقى توغرىسىدا

﴿**مۇشرىكلار (نىڭ مەسخىرەلىرىگە) پەرۋا قىلمىغىن. سېنى مەسخىرە قىلغۇچىلارغا بىز چوقۇم تېتىيمىز**﴾ يەنى پەرۋەردىگارىڭنىڭ ساڭا نازىل قىلىنغان نەرسىسىنى يەتكۈزگىن ۋە سېنى اللہ تائالانىڭ ئايەتلىرىدىن توسماقچى بولغان مۇشرىكلارغا پەرۋا قىلمىغىن ﴿ئۇلار سېنىڭ ئۆزلىرى بىلەن مادارا قىلىشىڭنى، شۇنىڭ بىلەن ئۆزلىرىنىڭ (سەن بىلەن) مادارا قىلىشىنى ئارزۇ قىلىدۇ﴾[2] ئۇلاردىن قورقمىغىن. اللہ تائالا چوقۇم ئۇلاردىن ھېساب ئالىدۇ ۋە سېنى ئۇلاردىن مۇھاپىزەت قىلىدۇ.

---

[1] سۈرە رەھمان 39 - ئايەت.
[2] سۈرە قەلەم 9 - ئايەت.

www.munber.org

اللە تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿ئى پەيغەمبەر!پەرۋەردىگارىڭ تەرىپىدىن ساڭا نازىل قىلىنغان ئەھكاملارنىڭ ھەممىسىنى يەتكۈزگىن،ئەگەر تولۇق يەتكۈزمىسەڭ، اللە تاپشۇرغان ۋەزىپىنى ئادا قىلمىغان بولىسەن. اللە سېنى كىشىلەرنىڭ زىيانكەشلىكىدىن ساقلايدۇ﴾[1].

مۇھەممەد ئىبنى ئىسھاق مۇنداق دەيدۇ: مەسخىرە قىلغۇچىلارنىڭ كاتتىباشلىرى بەش نەپەر ئادەم بولۇپ، ئۇلار ئۆز قەۋمى ئىچىدە مەرتىۋىلىك، يۈز - ئابرۇيلۇق كىشىلەر ئىدى. بىرىنچىسى) ئەسەد قەبىلىسىدىن ئەسۋەد ئىبنى مۇتەللىب بولۇپ، ماڭا يەتكەن خەۋەرگە قارىغاندا ئۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا ئەزىيەت يەتكۈزگەنلىكى ۋە مەسخىرە قىلغانلىقى ئۈچۈن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇنىڭغا بەتدۇئا قىلىپ مۇنداق دېگەن: «ئى اللە! ئۇنىڭ كۆزىنى قارىغۇ قىلىۋەتكىن ۋە ئۇنىڭ بالىسىنى ھالاك قىلىپ، ئۇنى يىغا - زارە ئىچىدە قالدۇرغىن».

ئىككىنچىسى، زۆھرە قەبىلىسىدىن ئەسۋەد ئىبنى ئابدۇياغۇس. ئۈچىنچىسى، مەخزۇم قەبىلىسىدىن ۋەلىيد ئىبنى مۇغىيرە. تۆتىنچىسى، سەھم قەبىلىسىدىن ئاس ئىبنى ۋائىل. بەشىنچىسى، خۇزائە قەبىلىسىدىن ھارىس ئىبنى تەلالە قاتارلىق كىشىلەر بولۇپ، بۇلار ئەسكىلىكتە ھەددىدىن ئېشىپ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى ناھايىتى كۆپ مەسخىرە قىلغانلىقى ئۈچۈن اللە تائالا بۇ ئايەتلەرنى نازىل قىلدى: **﴿ساڭا بۇيرۇلغاننى (يەنى پەرۋەردىگارىڭنىڭ ئەمرىنى) ئاشكارا ئوتتۇرىغا قويغىن، مۇشرىكلار (نىڭ مەسخىرەلىرىگە) پەرۋا قىلمىغىن. سېنى مەسخىرە قىلغۇچىلارغا بىز چوقۇم تېتىيمىز ئۇلار باشقا مەبۇدلارنى اللە غا شېرىك قىلىدۇ، ئۇلار ئۇزاققا قالماي (ئىشنىڭ ئاقىۋىتىنى) بىلىدۇ﴾**.

ئىبنى ئىسھاق مۇنداق دەيدۇ: يەزىد ئىبنى رۇمماس ماڭا ئۇرۋە ئىبنى زۇبەيرىدىن ياكى باشقا ئۆلىمالاردىن رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەپ بەردى: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بەيتۇللاھنى تاۋاپ قىلىۋاتقاندا جىبرىئىل ئۇنىڭ قېشىغا كەلدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام جىبرىئىلنىڭ قېشىدا تۇردى. ئاندىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ قېشىدىن ئەسۋەد ئىبنى مۇتەللىب ئۆتتى. جىبرىئىل ئەلەيھىسسالام ئەسۋەد ئىبنى مۇتەللىبنىڭ يۈزىگە بىر يېشىل يوپۇرماقنى ئاتتى. شۇنىڭ بىلەن ئۇ قارىغۇ بولۇپ قالدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ قېشىدىن ئەسۋەد ئىبنى ئابدۇياغۇس ئۆتتى. جىبرىئىل ئەلەيھىسسالام ئۇنىڭ قورسىقىغا ئىشارەت قىلدى. شۇنىڭ بىلەن ئۇنىڭ قورسىقىغا سۇ چۈشۈپ يوغىناپ كەتتى. ئاندىن اللە تائالا ئۇنىڭ جېنىنى ئالدى.

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ قېشىدىن ۋەلىيد ئىبنى مۇغىيرە ئۆتتى. جىبرىئىل ئۇنىڭ پۇتىنىڭ ئوشۇقىنىڭ ئاستىدىكى جاراھەت ئىزىغا ئىشارەت قىلدى. ئۇنىڭ پۇتى ئىككى يىل بۇرۇن جاراھەتلەنگەن ئىدى. جاراھەتلىنىشىنىڭ سەۋەبى مۇنداق ئىدى. ئۇ ئىشتىنىنى ئۇزۇن كىيىپ سۆرەپ ماڭاتتى. ئۇ ئوقيا ئوقى ياساۋاتقان بىر ئادەمنىڭ قېشىدىن ئۆتۈپ كېتىۋاتقاندا، بىرتال ئوق ئۇنىڭ ئىشتىنىغا ئىلىنىپ قېلىپ، ئۇنىڭ پۇتىنى سىيرىۋېتىپ جاراھەتلەندۈرۈپ قويىدى. ئەسلىدە ئۇ چوڭ جاراھەت ئەمەس ئىدى. لېكىن بۇ قېتىم ئۇنىڭ جاراھىتى ئېغىرلىشىپ ئۇنىڭ جېنىنى ئالدى.

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ قېشىدىن ئاس ئىبنى ۋائىل ئۆتتى. جىبرىئىل ئەلەيھىسسالام ئۇنىڭ پۇتىنىڭ تاپىنىغا ئىشارەت قىلدى. ئۇ تائىفقا بارماقچى بولۇپ ئېشىكىگە مىنىپ يولغا چىقتى. ئېشەك يولدا بىر چوماققا پۇتلىشىپ يىقىلىپ چۈشتى. شۇنىڭ بىلەن ئۇ چوماق ئاس ئىبنى ۋائىلنىڭ تاپىنىغا كىرىپ، ئۇنى ئۆلتۈرۈپ قويىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ قېشىدىن ھارىس ئىبنى تەلالە ئۆتتى.

[1] سۈرە مائىدە 67 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

www.munber.org

جىبرىئىل ئەلەيھىسسالام ئۇنىڭ بېشىغا ئىشارەت قىلدى. شۇنىڭ بىلەن ئۇنىڭ بۇرنىدىن ماڭقا ئارىلاش يىرىڭ ئېقىپ، ئۇ شۇنىڭ بىلەن ئۆلۈپ قالدى.
﴿ئۇلار باشقا مەبۇدلارنى اللە غا شېرىك قىلىدۇ، ئۇلار ئۇزاققا قالماي (ئىشنىڭ ئاقىۋىتىنى) بىلىدۇ﴾ بۇ ئايەت اللە تائالاغا يەنە بىر باتىل شېرىكنى قوشۇپ ئىبادەت قىلغان كىشىگە قارىتا قاتتىق قورقۇتۇش ۋە تەھدىت ھېسابلىنىدۇ.

مۇشەققەتلەرگە چىداشقا ئۈندەش، تەسبىھ ئېيتىشقا، تاكى ئۆلگۈچە ئىبادەت قىلىشتا مۇستەھكەم تۇرۇشقا بۇيرۇش توغرىسىدا

﴿بىز ئۇلارنىڭ سۆزلىرىدىن يۈرىكىڭنىڭ سىقىلىۋاتقانلىقىنى ئوبدان بىلىمىز. پەرۋەردىگارىڭغا ھەمدۇ ۋە تەسبىھ ئېيتقىن، ھەم سەجدە قىلغۇچىلاردىن بولغىن﴾ يەنى ئى مۇھەممەد! ھەقىقەتەن بىز ساڭا ئۇلار تەرەپتىن ئەزىيەت يەتكەنلىكىنى، كۆڭلۈڭنىڭ يېرىم بولغانلىقىنى بىلىمىز. ئۇ ئەزىيەتلەر سېنى ھەرگىزمۇ بىئارام قىلمىسۇن. بۇنداق بولۇشۇڭ سېنى اللە تائالانىڭ ئەلچىلىكىنى يەتكۈزۈشۈڭدىن توسۇپ قويمىسۇن، اللە تائالاغا تەۋەككۇل قىلغىن. ھەقىقەتەن اللە تائالا ساڭا يېتەرلىكتۇر ۋە سېنىڭ دۈشمەنلىرىڭ ئۈستىدىن نۇسرەت بەرگۈچىدۇر. سەن اللە تائالاغا زىكىر قىلىش، اللە تائالاغا ھەمدى ئېيتىش، تەسبىھ ئېيتىش ۋە اللە تائالاغا ئىبادەت قىلىش بىلەن مەشغۇل بولغىن.
ئىمام ئەھمەد، نۇئەيم ئىبنى ھەممارىدىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: «اللە تائالا: ئى ئادەم بالىسى! كۈندۈزنىڭ ئەتىگەن ۋاقتىدا تۆت رەكئەت ناماز ئوقۇشتىن ئاجىز كەلمىگىن، كۈندۈزنىڭ كەچقۇرۇن ۋاقتىدا مەن ساڭا كۇپايە قىلىمەن، دېدى».
﴿سەن ئۆزەڭگە ئۆلۈم كەلگەنگە (يەنى ئەجىلىڭ يەتكەنگە) قەدەر پەرۋەردىگارىڭغا ئىبادەت قىلغىن﴾ ئىمام بۇخارى سالىمنىڭ: بۇ ئايەتتىكى "يەقىين" دېگەن سۆزنىڭ مەنىسى ئۆلۈمدۇر، دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلدى.
ئىمام بۇخارى ئۇممۇئەئلا ئىسىملىك بىر ئەنسارى ئايالنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئوسمان ئىبنى مەزئۇننىڭ قېشىغا كىرگەندە ئۇ ئاللىقاچان ۋاپات بولغان ئىدى. مەن: ساڭا اللە تائالانىڭ رەھمىتى بولسۇن! ئى سائىبنىڭ دادىسى (يەنى ئوسمان)! مەن ساڭا گۇۋاھلىق بېرىمەنكى، ھەقىقەتەن اللە تائالا سېنى ھۆرمەتكە سازاۋەر قىلدى، دېدىم. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: «اللە تائالانىڭ ئۇنى ھۆرمەتكە سازاۋەر قىلغانلىقىنى نەدىن بىلىسىز؟» دېدى. مەن: ئى اللە تائالانىڭ پەيغەمبىرى! ئاتا ـ ئانام ساڭا پىدا بولسۇن، ئەمىسە ئۇ قانداق ئادەم؟ دېدىم. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: «ئۇنىڭغا چوقۇم ئۆلۈم كەلدى. ھەقىقەتەن ئۇنىڭغا مەن ياخشىلىقنى ئۈمىد قىلىمەن» دېدى[1].
﴿سەن ئۆزەڭگە ئۆلۈم كەلگەنگە (يەنى ئەجىلىڭ يەتكەنگە) قەدەر پەرۋەردىگارىڭغا ئىبادەت قىلغىن﴾ بۇ ئايەت كەرىمىدە ناماز ۋە ئۇنىڭغا ئوخشاش ئىنسانلارغا پەرز بولغان ئىبادەتلەرنى ئىنساننىڭ ئەقلى ـ ھوشى جايىدا بولسىلا، ئىمكانىيىتىنىڭ يەتكىنىچە ئورۇنداش ۋاجىب ئىكەنلىكىگە پاكىت باردۇر.
ئىمام بۇخارى، ئىمران ئىبنى ھۇسەين رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: «ئۆرە تۇرۇپ ناماز ئوقۇغىن. ئەگەر ئۇنىڭغا قادىر بولالمىساڭ ئولتۇرۇپ ئوقۇغىن. ئۇنىڭغىمۇ قادىر بولالمىساڭ يېتىپ ئوقۇغىن».

---

[1] مانا بۇ ھەدىستە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئۆلۈمنى «يەقىين» دېگەن سۆز بىلەن كەلتۈرگەنلىكى، بۇ ئايەتتىكى «يەقىين» نىڭ ئۆلۈم دېگەن مەنىدە ئىكەنلىكىگە پاكىتتۇر.

www.munber.org

بۇ ئايەت ۋە ھەدىستىكى: ”يەقىين“ دېگەن سۆزنىڭ مەنىسى الله تائالانى ھەقىقىي تونۇش دېگەنلىك بولىدۇ. كىمكى الله تائالانى ھەقىقى تونۇش دەرىجىسىگە يەتسە ئۇنىڭدىن پەرز ئىبادەتلەر ساقىت بولۇپ كېتىدۇ، دەپ قارىغان دىنسىزلارنىڭ خاتالاشقانلىقىغا دەلىلدۇر. بۇنداق قاراش كۇپۇرلۇق، گۇمراھلىق ۋە نادانلىقتۇر.

پەيغەمبەرلەر ۋە ئۇلارنىڭ ساھابىلىرى (ئۇلارغا الله نىڭ سالامى بولسۇن) الله تائالانى ۋە الله تائالانىڭ بەندىلەر ئۈستىدىكى ھەقلىرىنى الله تائالانىڭ سۈپەتلىرىنى ۋە الله تائالانىڭ ئۇلۇغلاشقا مۇناسىپ ئىكەنلىكىنى باشقىلارغا قارىغاندا بەكرەك چۈشىنىپ يەتكۈچىلەر ئىدى. شۇنداق تۇرۇقلۇق ئۇلار تا ئۆلگۈچە الله تائالاغا ئەڭ كۆپ ئىبادەت قىلىدىغان ۋە الله تائالانىڭ يولىدا ياخشى ئەمەللەرنى ئەڭ كۆپ قىلغان كىشىلەر ئىدى.

بۇ جايدىكى: ”يەقىين“ نىڭ مەنىسى بىز ئىلگىرى دېگەندەك ئۆلۈم دېگەنلىك بولىدۇ. بارلىق ھەمدۇ سانا ۋە مەدھىيەلەر الله تائالاغا خاستۇر. بىزنى ھىدايەتكە باشلىغان الله تائالاغا ھەمدۇسانالار ئېيتىمىز. الله تائالادىنلا ياردەم سورايمىز ۋە الله تائالاغىلا تەۋەككۇل قىلىمىز. الله تائالا بىزنىڭ جېنىمىزنى ئەڭ مۇكەممەل ۋە ئەڭ ياخشى ھالەتتە ئېلىشقا مەسئۇلدۇر. الله تائالا ھەقىقەتەن سېخى ۋە ئۇلۇغدۇر.

الله تائالانىڭ پەزلى، مەرھەمەتى بىلەن سۈرە ھىجرنىڭ تەپسىرى تۈگىدى.

www.munber.org